

ELS IMPRESSORS GIRONINS DE LA FAMÍLIA OLIVA

En la història de l'art d'estampar llibres a Girona, hi ha dues famílies que n'ocupen una part molt important. Són els Bro i els Oliva. Avui tractarem de la família Oliva, i espero fer-ho més endavant dels Bro.

Prenent com a base el tema que em serví per a la meva tesi doctoral,¹ he publicat alguns treballs,² i en penso publicar encara altres, en el quals exposo tot el que he pogut conèixer sobre la vida i sobre l'activitat professional dels impressors gironins.

És fonamental per a l'estudi d'aquest tema el treball publicat per Enric Claudi Girbal a la «Revista de Gerona»,³ titulat *Tipógrafos y bibliópolas gerundenses*. En el seu moment aquesta petita publicació de Girbal té una importància capital. Es tracta d'un treball de recerca pacient i laboriosa, fet amb mitjans molt migrats; però té la particularitat que obra el camí a altres treballs posteriors, que podran basar-se en l'estudi de fonts documentals que ell aleshores no podia tenir a l'abast.

En referir-se a l'estudi dels impressors ens diu que les seves fonts d'informació han estat els peus d'impremta de les publicacions,

¹ *Bibliografía gerundense desde la introducción de la imprenta hasta el siglo XX*. Resumen de la Tesis..., Barcelona, 1966.

² *Mateu Vendrell y el primer libro impreso en Gerona*, a *Revista de Gerona*, n.º 41, 1967.

Nuevos datos sobre los impresores de incunables de Gerona, a *Revista de Gerona*, n.º 51, 1970.

Llibres, llibretes i impressors gironins ael segle XV, a *Estudi General. Miscel·lània commemorativa del desè aniversari del Col·legi Universitari de Girona*, n.º 1, vol. I, 1981, pàgs. 119-125.

El arte de imprimir, en la ciudad de Gerona, durante el siglo XVII, a *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* (en curso de publicación).

Les Confraries de llibreters i d'impressors, a *Revista de Girona*, n.º 96, 1981.

³ ENRIC CLAUDI GIRBAL, *Tipógrafos y bibliópolas gerundenses*, a *Revista de Gerona*, vol. V, pàg. 1-11, gener 1881.

que ha pogut examinar, i les dades que li han facilitat alguns impressors del seu temps. Ha pogut consultar poquíssima bibliografia sobre el tema, ja que gairebé no n'existia. Tampoc no pogué consultar documentació original, excepte en raríssimes ocasions. Precisament Girbal era un dels que millor coneixia els arxius gironins, i que més havia consultat la documentació original que s'hi conservava; però pel que fa al present tema no l'arribà a conèixer.

En el meu treball he pres com a base l'estudi de Girbal, he consultat la poca bibliografia existent, he pogut examinar un considerable nombre d'impressos sortits dels tallers gironins; però d'una manera especial he basat la meua recerca en la documentació, i sobretot en la documentació notarial i en els registres de l'antiga Comptaduria d'Hipoteques.

Testaments, capítols matrimonials, diverses classes de contractes, etc. ens donen notícia de l'activitat dels nostres impressors, així com dels lligams familiars que existien entre ells.

La família Oliva apareix a Girona a les darreries del segle XVII procedent de Sant Hilari Sacalm. Exercí, el primer Oliva, com a llibreter, fins que a començaments del segle XVIII, compra les eines i materials del taller de Jeroni Palol, i comença la seva activitat com a impressor.

Jeroni Palol, pare i fill havien regentat un acreditat taller, durant tota la segona meitat del segle XVII, i havien estampat amb molta cura notables edicions.

En morir el segon Palol sense fills, pretengueren comprar els materials que havien integrat el seu taller en Francesc Oliva, que ja estava establert a Girona com a llibreter, i en Gabriel Bro, que havia vingut de Barcelona, i havia establert companyia amb Rafael Trellas per muntar una impremta.

El buit que produïa a la ciutat la desaparició de Palol, animà uns nous professionals de l'art d'estampar a establir-se a Girona.

La impremta Palol l'adquirirà en Francesc Oliva; però Gabriel Bro, amb altres materials s'establirà també, i gairebé al mateix temps començaran els dos a estampar llibres. Tant l'un com l'altre veuran continuat el seu treball, durant tot el segle XVIII, i una bona part del XIX, per membres de les seves respectives famílies, i més endavant per altres professionals que adquiriren els tallers, trobant-se encara avui una impremta que es pot considerar com a una continuació d'un dels tallers del segle XVIII.

Girbal⁴ posa com a inici de l'activitat dels impressors gironins de la família Oliva l'any 1580, en que, segons ell creu, començà a treballar a Girona com a impressor un tal Tomàs Oliva. La notícia li proporciona un membre de la mateixa família, en Vicenç Oliva i Palau, impressor gironí, del segle XIX, amic del mateix Girbal, i que des de Barcelona, on havia tralladat el seu domicili, li escriví una carta amb dades sobre les activitats dels seus familiars que l'havien precedit en l'art d'estampar.

Un passatge de dita carta diu textualment: «De lo que estoy seguro es que la casa cuenta con más antigüedad de la señanada por usted, pues relacionado con el reverendo padre Melquizo, general de la Orden de Benedictinos, me dijo que poseía un libro impreso en Gerona, por Tomás Oliva, en el año 1580, el cual le había servido de tema, en apoyo de su creencia de que *són más los que se salvan que los que se condenan*, obra que hice imprimir en Paris en el año 1858». El que ens diu d'aquesta suposada edició és tan imprecís que no hi ha forma de comprovar la seva vericitat. Girbal no va fer cap comprovació, es va limitar a transmetre el que li deia el seu amic comunicant.

L'existència de l'impressor Tomàs Oliva a Girona a les darreries del segle XVI em sembla que no és gens versemblant. Llevat de la comunicació d'en Vicenç Oliva, cap més notícia no se n'ha trobat. A més el que ens diu és d'una imprecisió tan gran que no dona pistes per a cap comprovació. Quin era l'autor del llibre?, quin era el títol? Per altra part no trobem cap exemplar d'aquesta obra, ni tampoc notícia de cap més producció del dit suposat taller. La documentació consultada no ens aporta cap notícia del suposat Tomàs Oliva. En el cas que aquest personatge hagués existit hi hauria un segle de separació entre ell i el primer dels Oliva documentalment conegut.

En una data molt propera a la de la suposada estampació, consta documentalment que a Girona no existia cap impremta.⁵ En cas d'haver existit el suposat taller, què se n'hauria fet? No es troba el seu lligam amb cap dels altres tallers coneguts. Crec que amb tota seguretat podem donar com errònia la creença de Girbal i del ma-

⁴ Obra citada.

⁵ BATLLE I PRATS, L., *Nota documental para la biografía del impresor Pedro Malo y para la historia de la imprenta en Gerona*, a *Biblioteconomía*, any VI, n.º 13, 1947.

teix Vicenç Oliva, en l'existència d'un impressor d'aquesta família en la Girona del segle XVI.

FRANCESC OLIVA

Com a conseqüència dels meus treballs de recerca, puc afirmar que el fundador de la dinastia dels Oliva, impressors de Girona, és en Francesc, fill del metge de Sant Hilari Sacalm, Pere Oliva i de la seva muller Paula. Ens consta que tenia un germà, Miquel, que vivia a Barcelona, i altre, Maties, domiciliat a Tarragona. De la seva mare, Paula, no en sabem el cognom, però ens consta que tenia una casa i un hort en el terme de Vilagoran, al bisbat de Vic.

A l'any 1686, en Francesc Oliva, que ja vivia a Girona, i exercia la professió de llibreter, es casà amb Anna Just, filla del sombreroer de la mateixa ciutat, Francesc Just, i de la seva muller Magdalena. En els capítols matrimonials firmats el 26 de febrer de l'any esmentat, es fa constar que la núvia reb dels seus pares i aporta al matrimoni «Duas arcas de noguer, cum suis clausuris et clavibus, duas vestes unam scilicet faldillas de borata i ropilla de scot, dos faldillas de boqueals, aliam vestem de escot y faldellí de baheta escarlata et omnes vestes et jocalia personae vestrae inexinat».⁶

El 23 d'agost de 1703 el matrimoni Oliva-Just compra a la vídua de Jeroni Palol tots els instruments que integraven el taller del difunt impressor. Per pagar l'adquisició els esposos Oliva estableixen a favor de la venedora un censal de preu 453 lliures. Posen com a fiança una casa, propietat d'Anna Just, situada a la plaça de les Cols, de la part del riu Onyar.⁷ Aquest censal serà redimit més endavant per Narcís Oliva, fill de dits Francesc i Anna.

Amb aquesta compra comença l'activitat de Francesc Oliva com a impressor.

Tot seguit començarem a trobar publicacions amb el seu peu d'impremta. La primera obra amb la seva signatura és el *Viridarium Artis Notariatus*, del qual n'era autor en Josep Comes, notari de la cúria eclesiàstica de Vic. Aquesta obra havia començat a estampar-la en Jeroni Palol, i en comprar Oliva els materials d'aquella im-

⁶ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Ramon Vila, notaria 3, n.º 702, fol. 184.

⁷ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Joan Silvestre, notaria n.º 1, vol. n.º 1075.

premta, es féu càrrec d'alguns plecs ja estampats. Acabà la impressió i hi posà el seu nom al peu, inaugurant així la seva tasca.

Francesc Oliva continuà exercint com a llibreter a la vegada que com a impressor. Per a la venda de llibres tenia obertes dues botigues al carrer de les Ballesteries.

Poques són les obres sortides del seu taller que s'han conservat, i podem suposar que no en degué estampar un gran nombre, ja que sobrevisqué molt poc, només deu anys a la compra del taller, i en tot aquest temps estigué pràcticament sempre malalt.

El dia 5 de febrer de l'any 1713 els dos esposos atorgaren testament. Ella gaudia de bona salut (no morí fins el dos de gener de 1731); però el marit manifesta que estava malalt des de feia molt temps. Un i altre nomenen hereu universal el seu primogènit Narcís, llibreter de professió. Assignen una legítima a cada un dels altres fills, que són: Francesc, Antoni i Rosa. No especifiquen quina és la professió de Francesc; però es pot deduir que no era la de llibreter, ni d'impressor. Antoni, que més tard veurem com a llibreter i impressor, aleshores era encara un nen de pocs anys.⁸

El 7 d'abril del mateix any, Francesc Oliva, en un moment molt proper al de la seva mort, atorga un codicil, per a modificar la legítima que pertoca als seus fills, en el sentit de disminuir les quantitats assignades en el testament anteriorment esmentat. Allega que ha sofert grans pèrdues en els seus béns, per causa de la guerra i de la llarga malaltia que l'ha afectat.⁹

NARCÍS OLIVA I JUST

Mort Francesc Oliva, regentarà tot seguit el taller el seu hereu, Narcís. El nom de Narcís Oliva és, sens dubte, el que figura en major quantitat de publicacions gironines. Però amb aquest nom hem de distingir dues persones, pare i fill, que regentaran successivament el mateix taller. Impresos amb el nom de Narcís Oliva els trobem des de l'any 1715 fins als començaments del segle XIX. Però hem de suposar que no hi hagué interrupció en el taller entre la mort del pare i l'actuació de Narcís com a capdavanter de la im-

⁸ Arxiu Històric Provincial de Girona. Quart llibre de testaments del notari Ramon Vila. Notaria, 3, vol. 752, fol. 254.

⁹ id. id.

premta. Girbal¹⁰ ens presenta Narcís Oliva com a una sola persona que imprimeix des de 1715 fins a 1803. Amades¹¹ opina que han de ser dos o tres els impressors que amb el mateix nom figuren al peu de les publicacions. La documentació notarial de l'Arxiu Històric de Girona, ens permet conèixer perfectament aquesta qüestió. Queda demostrat documentalment que es tractava de pare i fill del mateix nom, als que podem distingir pel cognom de la mare, es a dir Narcís Oliva i Just, el pare i Narcís Oliva i Nadal, el fill.

No puc precisar la data en què morí el primer, però certament fou abans de l'any 1745, puix en els capítols matrimonials del fill, concordats en dit any, consta que era mort.

Narcís Oliva i Just, tenia dinou anys quan morí el seu pare a l'any 1713. Un any més tard es casà amb Magdalena Nadal, filla d'un paraire de la villa d'Olot.¹² En 1722 fa lluïció del censal que els seus pares havien establert per pagar la impremta a la vídua de Jeroni Palol.¹³ L'import era prou important per demostrar-nos que en pocs anys guanyà força diners.

L'impressor de Barcelona, Tomàs Senent, que tenia l'exclusiva d'estampar per la Universitat de Cervera, concedí a Narcís Oliva el privilegi de vendre, en exclusiva, a Girona, els llibres que sortien del seu taller.¹⁴

Entre els impressos més destacats d'aquest professional de l'estampa, tenim el *Rituale Ecclesiae et Diocesis Gerundensis*, editat per ordre del bisbe Baltasar de Bastero i Lladó. Fou estampat l'any 1736. Es una realització molt ben resolta; imprès a dues tintes, negra i vermella, amb una concordància perfecta entre les dues planxes. Porta notacions musicals i caplletres ornamentals. D'aquesta obra se'n conserven exemplars a diverses biblioteques.

NARCÍ OLIVA I NADAL

Regentà el taller a la mort del seu pare, produïnt-se el canvi d'una manera pràcticament imperceptible.

¹⁰ Obra citada.

¹¹ AMADES, JOAN, *Xilografies gironines*, vol I, pàg. 12.

¹² A.H.P. de Girona. Manual del notari Ramon Vila; not. 3, vol. 730.

¹³ id. id. Manual de Joan Silvestre; notaria 1, vol. 1099.

¹⁴ id. id. Manual d'Andreu Ferrer; notaria 6, vol. 820.

A l'any 1745 es casà amb Teresa Feliu, filla del negociant de la mateixa ciutat de Girona, Josep Feliu, i de la seva muller Josepa Arenas.¹⁵

Com també havia fet el seu pare, es dedica no solament a l'estampa, sinó també a la venda de llibres. Conserva igualment l'exclusiva de venda dels llibres de la Universitat de Cervera. En un document datat el 14 de març de l'any 1757 s'especifica els llibres que rebé, el preu de cada obra i les condicions pactades amb els administradors de la Universitat.¹⁶

Aquest document té un gran interès perquè ens fa conèixer el volum de venda que es pot suposar per la llibreria Oliva, i també l'acceptació que tenien algunes obres a la nostra ciutat. No se'ns diu el temps que duraria el dipòsit, ni tampoc cada quan hi havia liquidacions i reposicions. Però el que queda molt clar és que es tracta d'un dipòsit important, i que per no ser el primer que s'havia fet, i tenir per tant una experiència, no es pot tractar d'una exageració, fruit de la imprevisió. La quantia del dipòsit ha de ser proporcionada a la de la venda. L'import total és de 776 lliures i nou sous, quantitat molt respectable.

La relació de les obres, i el nombre d'exemplars de cada una d'elles resulta molt significatiu. Més de tres-cents exemplars d'una obra de Ciceró, cent-vint-i-cinc d'Erasme, més de dos-cents Nebrijas, trenta-dos Horacis, noranta-dos Marcial, i un bon nombre d'altres llibrets que es compten per dotzenes, i fins i tot alguns d'ells per grosses, són xifres molt respectables per una llibreria al servei de la ciutat de Girona. Es pot pensar en una clientela comarcal; però d'àmbit reduït, ja que a Figueres hi havia un altre llibreter que tenia l'exclusiva de venda del mateixos llibres, per aquella ciutat i la seva zona d'influència.

El marge comercial quedava fixat en dos sous per cada lliura, és a dir un deu per cent de l'import de la venda. El benefici era doncs ben limitat.

A més de la seva professió bàsica de llibreter i impressor, va arrendar l'explotació del molí paperer que l'Ajuntament tenia al barri del Mercadal. Aquest negoci no li anà prou bé; es retardà en

¹⁵ Arxiu Històric Provincial de Girona, Manual de Jeroni Martorell; notaria 11, vol. 541, fol. 306.

¹⁶ id. id. notari Martorell, notaria 11, vol. 553, fol. 175.

alguns pagaments, i finalment prengué la resolució de subarrendar-lo a en Jaume Fàbregas.¹⁷

El 21 de juliol de l'any 1778 reconeixia un deute al llibreter i impressor de Vic, Joan Dorca i Morera, deute que es compromet a pagar en diversos terminis que fixen de comú acord. I a més pagarà també amb «una bala de mercaderia de libros como son dichos libros indulgencias del Rosario, fomentos, Luis Vives, i otros a el bien vistos».¹⁸

L'acceptació de llibres en pagament del deute, no tractant-se d'un cas de liquidació de negoci, com clarament no és el present, demostra que els llibres produïts pel taller de Narcís Oliva tenien bon crèdit entre els professionals d'altres ciutats.

Del segon Narcís Oliva en coneixem dos fills i una filla. El fill gran, Vicenç, que a la mort del pare regentarà el taller. El 20 de juliol de 1777 es casà, i amb aquesta ocasió el seu pare el nomenà hereu.¹⁹

El fill segon professà en el convent de predicadors de Girona, prenent el nom de Fra Dalmaci.²⁰ La filla, Paula es casà en 1786, amb el jove gironí Josep Sellas.²¹

La darrera referència documental que trobem de Narcís Oliva i Nadal, correspon al 6 de febrer de 1801, en què dona compte de la tutoria que exercí sobre la menor Francisca de Paula Feliu, com marmessor de Joan Feliu, comerciant de Girona.²²

La producció d'aquest impressor fou molt abundant. Entre les obres que es conserven amb el seu peu d'impresma no hi trobem grans llibres, però sí un nombre molt considerable de petites obres de devoció, novenes, fullets, tractats pietosos, devocionaris, llibrets litúrgics, sermons, diverses edicions de l'obra pedagògica de mossèn Baldiri Reixac, petits manuals de Gramàtica i d'Aritmètica, etc. Tota aquesta producció omple la segona meitat del segle XVIII i els tres primers anys del XIX. La temàtica és molt representativa de la vida i les costums gironines d'aquell temps. La producció respon a la

¹⁷ Arxiu Històric Provincial de Girona, notari Martorell, notaria 11, vol. 545, fol. 52.

¹⁸ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, Llibre 23, fol. 120.

¹⁹ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, Llibre 22, fol. 90.

²⁰ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, Llibre 23, fol. 120.

²¹ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, Llibre 39, fol. 613.

²² Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, Llibre 68, fol. 110.

demanda del mercat de llibres gironí de l'època, i és demostratiu de les aficions, costums, ideologia i nivell cultural dels habitants de la ciutat.

VICENÇ OLIVA I FELIU

Regentà el taller a la mort del seu pare. Ja feia alguns anys que treballava a la casa, i amb molta personalitat. Fins i tot el seu nom havia aparegut en algun peu d'impremta. En la documentació notarial ja venia figurant amb la professió d'impressor.

Fou el primer de la seva família que obtingué el privilegi d'impressor real.

Les obres que estampà no es diferencien massa de les del temps del seu pare. Entre la seva producció destaquen els llibres del Canonge Dorca, insigne capitular de la nostra catedral, i un dels més destacats escriptors gironins del seu temps.

Regentà el taller fins a l'any 1817, en què veurem en els peus d'impremta el seu nom junt al del seu fill Antoni. A partir del 1818, ja apareix sol el nom d'Antoni, que el succeí en el negoci, i el regí fins a l'any 1837.

És molt probable que del taller de Vicenç Oliva sortís el *Diario de Gerona*, que es publicava a la ciutat assetjada per les tropes napoleòniques els anys 1808 i 1809. Això no es pot provar documentalment; però l'estudi tipològic i la seva comparació amb produccions firmades per Vicenç Oliva ens permet afirmar-ho amb relativa seguretat.

El *Diario de Gerona* té una gran importància documental, ja que ens manifesta l'actualitat de la vida gironina en aquelles circumstàncies tant marcadament excepcionals. El seu format era molt petit, tamany quart, i cada número constava només de vuit planes. Encapçalava la primera plana un escut de la ciutat, que trobem també en altres impressions de Vicenç Oliva.

A l'any 1802 el seu fill Antoni es casà amb Mragarida Palau.²³ El pare el declarava al mateix temps hereu universal de tots els seus béns. Des d'aleshores els documents notarians tant familiars com comercials vénen a nom de pare i fill. Però als peus d'impremta el nom del fill no hi consta fins al 1817.

²³ Arxiu Històric Provincial de Girona, Registre d'Hipoteques, Llibre 71, fol. 240.

El 5 de febrer de 1806 els Oliva firmen un contracte amb el paleta de Girona, Pere Martí, a tenor del qual el fill d'aquest, Joan, que era un noi de tretze anys, aprengui l'ofici d'impressor. Es convé que l'aprenentatge duri cinc anys. Els mestres impressors es comprometen a mantenir al seu càrrec al jove aprenent i ensenyar-li l'ofici.²⁴

ANTONI OLIVA I CONSTANS

Al 1818, ja mort Vicenç Oliva, el seu fill Antoni, figura sol en els peus d'impremta, prova que regenta el taller que heretà del seu pare, i en el qual fins aquell moment hi treballava associat.

Regentà el taller fins al 1837. La seva producció fou abundant i en conservem bones mostres. Novenaris, panegírics, estatuts i reglaments, tesis, tractats pietosos, i també algun llibre de considerable volum i entitat.

Inicià la impressió del *Boletín Oficial de la Provincia*, que des de l'any 1834 fins ara ha vingut publicant-se en diverses impremtes.

VICENÇ OLIVA I PALAU

Fou el darrer membre d'aquesta branca de la família Oliva que exercí l'art d'estampar a Girona. Tot el que sabem d'ell ho devem a Girbal,²⁵ que l'havia conegut personalment i que es valgué d'aquesta relació per obtenir algunes dades per al seu treball dedicat a la impremta gironina.

Ens diu Girbal que Vicenç Oliva acredità notablement el seu taller. Realitzava freqüents viatges a l'extranger, i això li donà ocasió de conèixer noves tècniques i els darrers avenços de l'art. Com a conseqüència d'aquests coneixements adquirits introduí a la nostra ciutat una renovació en les tècniques d'estampació.

En aquest taller inicià la seva carrera professional el tipògraf de reconeguda vàlua Narcís Ramírez, que, anys més tard, regentà un important taller a Barcelona.

El temps d'actuació professional de Vicenç Oliva fou molt curt,

²⁴ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, Llibre 78, fol. 83.

²⁵ Obra citada.

i per tant són poques les obres que en podem examinar. Tenen totes elles una remarcable perfecció.

Igual que el seu pare, imprimí el *Boletín Oficial de la Provincia*.

Contrarietats econòmiques l'obligaren a plegar el negoci i liquidar tots els materials que integraven el taller. Tot quedà dispersat entre diversos tallers, sense que cap d'ells es pugui considerar continuador de Vivenc Oliva.

Aquí acaba la sèrie d'impressors d'aquesta branca de la família Oliva, que per espai d'un segle i mig, sense interrupció, treballaren a Girona en l'art d'estampar llibres.

LA BRANCA MENOR DE LA FAMÍLIA OLIVA

ANTONI OLIVA I JUST

Hem dit abans que en morir el primer impressor de la família Oliva, Francesc, a l'any 1713, deixava entre altres un fill molt jove, que encara no tenia ofici. El nom d'aquest és Antoni, que uns anys més tard farà de llibreter, i al 1744 obrirà un nou taller d'impremta, que continuaran els seus descendents, siguent doncs el fundador d'una nova dinastia d'impressors amb el cognom Oliva.

Consta com a llibreter l'any 1729, en què l'impressor de Barcelona, Tomàs Senent, que estampava les publicacions de la Universitat de Cervera, li concedí l'exclusiva de la venda de dites publicacions, per a la ciutat de Figueres a, l'ensems que per la ciutat de Girona la concedia al seu germà gran Narcís.²⁶

A l'any 1737 el trobem establert com a llibreter al carrer de les Ballesteries, del cantó que toca amb les cases del carrer de la Força. Aleshores tenia l'exclusiva de venda dels llibres de la Universitat de Cervera. En el mes de novembre de l'any esmentat, la ciutat de Girona patia una de les acostumades inundacions que tan sovint l'han afectada. Com tantes vegades s'ha repetit, les aigües de l'Onyar s'internaren pels carrers de la part baixa de la ciutat, afectant especialment la plaça de les Cols, Argenteria, Quatre Cantons i Ballesteries. Dintre la llibreria de l'Antoni Oliva l'aigua arribà a una alçada de deu pams, és a dir, els dos metres que hem pogut contemplar en riuades del nostre temps; recordem especialment les dels anys 1940 i 1962.

²⁶ Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual d'Andreu Ferrer, notaria 6, vol 820.

El riu incontrolat arrastrà llibres i altres estris de la botiga, i fins i tot les peces de fusta que servien per tancar exteriorment el local. Alguns veïns caritativament ajudaren el pobre llibreter a recuperar el que se pogué salvar del desastre. Recolliren els llibres que pogueren, alguns d'ells en llocs ben apartats del local de la llibreria, i el posaren a secar al sol i sobre el forn d'un flaquer. El pobre llibreter recompongué com li va ser possible alguns dels llibres recuperats i va fer aixecar acta notarial del que havia ocorregut.²⁷

Sens dubte deuria haver de justificar els desperfectes davant els administradors de la Universitat de Cervera, dels llibres de la qual n'era dipositari.

Al cap de pocs anys es podrà establir com a impressor mitjançant l'aportació econòmica del beneficiat de la Col·legiata de Sant Feliu, en Jeroni Sitjar i Boix, el qual entre els anys 1744 i 1755 li va deixar en préstec la quantitat de 2.187 lliures i 5 sous.

Amb aquesta ajuda pogué arrendar una casa al carrer de les Ballesteries, i realitzar-hi unes importants obres de restauració i adaptació a les necessitats de les instal·lacions convenients per desenvolupar-hi la seva activitat professional. S'hi realitzaren obres del ram de paleta, fuster i serraller.

El 19 de maig de 1744 comprà una premsa, mobles de fusta, cinc quintars de lletra i diversos instruments. No ens consta a qui va adquirir els esmentats materials. Sabem que el document de compra-venda el va protocolitzar el notari d'aquesta ciutat Alexandre Andreu. Però el volum d'aquest notari corresponent a dit any no és a l'Arxiu. A l'índex de l'Arxiu de Protocols realitzat en els primers anys del nostre segle ja no hi consta l'esmentat volum; és a dir que la pèrdua del mateix no és del temps actual.

Si no hagués fallat aquest element fonamental per a la recerca, podríem afirmar rodonament el que ara només podem apuntar com a una suposició. Això és que el venedor de la premsa i els materials d'impresma que comprà l'Antoni Oliva fou el també impressor gironí Gabriel Bro.

Coincideix la data de l'inici de les activitats de la impremta d'Antoni Oliva amb la desaparició de la de Gabriel Bro. Gabriel Bro, fill de l'iniciador a Girona de l'altra família d'impressors, que juntament amb els Oliva ompliren la totalitat de l'activitat del ram

²⁷ Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual d'Alexandre Andreu, notaria 7, vol. 468. Apèndix documental.

d'imprimir, a Girona en el segle XVIII, es trobà amb enormes dificultats per mantenir el seu taller, que anava en constant i accelerada devallada. La seva situació econòmica s'anà fent insostenible, fins que al 1744 deixem de trobar documentació que s'hi refereixi.

Un minuciós estudi tipològic de les obres sortides dels tallers d'Antoni Oliva i de Gabriel Bro ens posen de manifest nombroses coincidències, tant pel que fa a lletres, com a vinyetes i altres motius ornamentals. Sembla doncs que no és massa aventurat suposar que l'adquisició dels materials que serviren per iniciar l'activitat de la impremta d'Antoni Oliva es va fer a Gabriel Bro, i va representar la liquidació d'aquest taller. No és aquesta la primera vegada que en l'estudi de la impremta gironina ens trobem amb la cita concreta d'un document que ha desaparegut dels Arxius.

Sempre amb el recolzament econòmic del beneficiat Sitjar, Antoni Oliva compra vuit bales de paper, paga els fadrins que treballen amb ell; compra tres quintars, dues arrobes i catorze lliures de lletra nova de Saragossa, vint-i-vuit bales de paper de diversos preus i qualitats, altres catorze i altres tretze bales de paper.

També intervé en la subhasta dels llibres que foren del difunt doctor Pagès, en la que realitza algunes adquisicions. Adquireix també oli i pega per fabricar tintes.²⁸

Del seu matrimoni amb Maria Dorca tingué un fill, anomenat Elies. Aquest treballà al taller amb el seu pare; però pel fet d'haver mort primer el fill que el pare, Elies no figura en el peu d'impremta de cap de les produccions.

A l'any 1755 Antoni Oliva, vidu de la seva primera muller, es casà, per segona vegada, ara amb Francisca Cassú, vídua Ferran. Al mateix temps, Elies es casà amb Francisca Ferran i Cassú, filla de la nova muller del seu pare.²⁹

Filles del primer matrimoni d'Antoni Oliva foren Margarida, Maria Antònia i Josepa. Les dues primeres es casaren respectivament amb Narcís Nualart i Manel Ribas, en els anys 1760 i 1761.³⁰ Josepa es maridà amb Andreu Canton, negociant de Perpinyà.

Antoni Oliva i Just va ordenar el seu testament, estant malalt, el dia 8 de maig de 1770, davant el notari de Girona Francesc Casa-

²⁸ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Pere Sala, notaria 4, vol n.º 766 (28 setembre 1755).

²⁹ A.H.P. de G.; manual de Pere Sala, notaria 4, vol. 766.

³⁰ A.H.P. de G., manual de Pere Sala, notaria 4, vols. 771 i 772.

novas i Garriga. Elégí sepultura en l'església de Sant Feliu; deixà com a usufructuària la seva segona muller i nomenà hereu universal el seu nét Antoni Oliva i Ferran, fill d'Elies.

Dels dos testimonis que firmen el testament, un d'ells es d'ofici llibreter, i el diu Bonaventura Corominas.

No podem precisar la data de defunció d'Antoni Oliva; però no pot ser molt allunyada de la d'atorgació del testament.

He pogut tenir a les mans un bon nombre d'obres sortides del taller d'Antoni Oliva. Com els altres impressors gironins del seu temps, té en la seva producció majoria de petites obres de devoció; però no hi falta algun llibre de més importància, com són alguns tractats de Filosofia i la primera edició de les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons*, de mossèn Baldiri Reixac, de l'any 1749.

ANTONI OLIVA I FERRAN

El taller que havia fundat Antoni Oliva i Just el continuà el seu nét, Antoni Oliva i Ferran, fill d'Elies. Com hem dit abans, Elies no consta en els peus d'impremta per haver mort abans que el seu pare.

Antoni es casà primerament amb Narcisa Gispert, i morta aquesta, amb Teresa Blanquet.

A l'any 1779 realitzà l'examen d'ingrés a la Confraria de mestres impressors. Conjuntament amb ell s'examinaren també el seu cosí segon, Narcís, i Francesc Bro. Atès que tots ells eren fills de mestres impressors, l'examen consistí només en la presentació d'un llibre, compost, estampat i relligat per cada un d'ells. Tots tres superaren l'examen i ingressaren com a mestres en la Confraria d'Impressors i llibreters, sota l'advocació de Sant Jeroni, establerta a l'església del convent de Sant Agustí.³¹

La producció de l'època del segon Antoni Oliva no es diferencia gaire de la del mateix taller, del temps del seu avi. L'últim imprès amb el seu peu que he pogut examinar correspon a l'any 1797.

Morí sense descendència masculina i per això l'heretà la seva filla, Maria Oliva i Gispert. Aquesta es maridà amb el llibreter gironí Agustí Figaró.³²

³¹ A.H.P. de G., manual de Francesc Casanovas i Garriga, notaria 10, vol. 731, fol. 836.

³² A.H.P. de G., Registre d'Hipoteques, Ll. 61, fol. 36.

AGUSTÍ FIGARÓ

Exercia de llibreter a la ciutat de Girona quan s'enllaçà en matrimoni amb Maria Oliva. En els capítols matrimonials, Maria es nomenada pubilla de tots els béns que posseïa el seu pare.³³

Figaró regirà la impremta a la mort del seu sogre, i en els peus figurarà, fins a l'any 1823 «Agustí Figaró y Oliva». Des del dit any constarà el seu sol nom, i així fins al 1848 que és l'any de la seva mort. Des d'aquesta data fins al 1855 els peus són a nom de «Viuda e hijo de Figaró». Encara que Girbal³⁴ diu que el taller anava a nom d'Antoni Figaró i Oliva, no he vist cap imprès amb aquest peu.

Aquesta persistència del nom de Figaró prova el prestigi i la personalitat d'aquest professional, que sabé superar la qualitat de treball del taller que rebé dels Oliva. Es posà al dia en les noves tècniques, i sense desprejar la tradició dels Oliva donà a la seva producció una personalitat pròpia i la modernitat necessària. Assolí un gran prestigi per la notable qualitat de les seves edicions.

Produí una bona part dels impressos gironins de la primera meitat del segle XIX.

El seu fill, si bé no consta en el peu d'impremta de cap de les obres que he pogut examinar, si apareix en la documentació com a llibreter i impressor. El 2 de maig es casà amb Dolors Llinàs i Tomàs, filla d'un hisendat de Sant Feliu de Guíxols.³⁵

Vengué la impremta a Melitó Suñer. Aquest, el 20 de juny de 1856, realitzada ja l'adjudicació del taller, paga a Dolors Llinàs la seva dot, de part de la família Figaró.

Melitó Suñer mantingué el taller ben pocs anys, doncs en l'any 1862 el vengué a Tomàs Carreras i Roca.

En Carreas deixarà el ram de llibreria, que els anteriors havien simultanejat, per dedicar-se exclusivament a la impremta. El dit any 1862 es el que es dona com a data de fundació de la Tipografia Carreras. Però hi ha un precedent que no sabem fins a quin punt es refereix a la mateixa família Carreras. I es que durant tot l'any 1843 imprimeix el *Boletín Oficial de la Provincia* una impremta Carreras i Torras, establerta al carrer de Canaders, n.º 12. També

³³ A.H.P. de G., Registre d'Hipoteques, Ll. 61, fol. 63.

³⁴ Obra citada.

³⁵ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre d'Hipoteques, volum de l'any 1838.

amb el mateix peu d'impremta tenim un fullet titulat *El grito de los buenos catalanes*.

Girbal³⁶ posa com a inici d'aquesta impremta l'any 1842, i ens diu que la regentaven Tomàs Carreas i Pacià Torras. Documentalment no he pogut esbrinar res més sobre aquest punt. Consultat el protocol de cada notari de Girona de l'esmentat any 1862, no he trobat en cap d'ells el document de compra de Carreras a Suñer. Fins ara no queda clara la relació que pugui haver-hi entre el taller del carrer de Canaders i el que Carreras comprà a Melitó Suñer.

La Tipografia Carreras treballarà sense interrupció regentada per membres de la mateixa família, fins que un d'ells la va vendre, ja a la meitat del segle actual. Encara avui continua estampanyant amb el nom de Successor de la Tipografia Carreras, encara que les característiques de la seva activitat han canviat radicalment.

La Tipografia Carreras havia assolit un gran prestigi per la forma acurada en què realitzava els seus treballs, i pel valor artístic dels gravats amb què els illustrava.

La col·lecció de planxes per a gravats assolí una ben merescuda fama, per la seva qualitat artística i per ser un element representatiu de l'art d'estampar a Girona. Procedien del taller dels Oiva, i també del primer taller Bro, a qui amb tota probabilitat adquirí els materials el primer impressor de la branca menor Oliva. Endemés hi ha totes les planxes que els Carreras anaren adquirint en els llargs anys de la seva activitat.

En vendre la impremta, la família Carreras no es desprengué de la seva col·lecció de planxes per a gravats, i la traslladà a Barcelona al traslladar també allí el seu domicili. És una col·lecció que Girona hauria de recuperar. Però fins ara no hi ha hagut acord entre la família propietària i els possibles compradors.

El novellista Josep M.ª Gironella promocionà l'edició de l'obra titulada *Xilografies gironines*, basada en una selecció d'aquesta col·lecció de boixos, acompanyada d'un estudi de Joan Amades.

El primer Antoni Oliva instal·là el seu taller al carrer de les Ballesteries, i allí continuaren treballant els seus successors, fins i tot en Melitó Suñer, i també en Tomàs Carreras en els primers temps de la seva actuació. Però al 1868 ja trobem la Tipografia Carreras ubicada al n.º 2 del carrer de Ciutadans. Al 1873 la trobem al carrer de la Força al davant mateix de l'Institut. En 1879 es trasl-

³⁶ GIRBAL I NADAL, ENRIC CLAUDI, obra citada.

ladà a la casa on la mateixa família tenia per vivenda, davant la porta principal del Seminari. D'allí passà al carrer de Ciutadans, als baixos de la Casa Solterra, cantonada amb el carreró de la Llebre. Un poc temps estigué installada al final del carrer Nou, i darrerament i encara avui a la carretera de Barcelona.

El taller de la branca major de la família Oliva estigué ubicat a la plaça de les Cols.

Els membres de la família Oliva estamparen a Girona durant tot el segle XVIII i la primera meitat del XIX, i si tenim en compte el taller que ells continuaren i aquells que els han succeït, l'activitat s'estén des de mitjan segle XVII fins avui mateix.

És una llarga història d'una activitat industrial, comercial i artística que es desenrotlla dintre la ciutat de Girona.

ENRIC MIRAMBELL I BELLOC

APENDIX DOCUMENTAL

I

Relació dels objectes i estris que integraven la impremta de Jeroni Palol, quan, després de la seva mort, la vídua la vengué a Francesc Oliva.

23 d'agost de 1703

Et primo la premsa de estampar ab tots sos arreus y circumstancias per estampar bonas.— Item quatre caixas de lletra, dos de lletra de thanasi altre de breviarí y altre de perengua que constitueixen tres fundacions de lletra de la propdita ab tots los arreus necessaris per compondrer.— Item totas las taulas, galeras y banchs y guarnicions que son y serveixen per la fabrica de la estampa.— Item una caixa plena de planxas de fusta de diferents sorts y especies.— Item dos ramas de ferro que serveixen a la fábrika de dita estampa.— Item un sach per lo fum de la estampa, ab sa caixa y guarnició de fusta.— Item una serreta petita y una sort de martallets que son y serveixen per dita fabrica.— Item una caixeta petita ab sis calaixets ab las planxas y cosas que dins ella se son trobadas, les quals son las següents: Primo una planxa de Sant Joan Batista de aram.— Item altra planxa de nostre Senyora de la Concepció.— Item altre de Nostre Senyora del Carme.— Item altre de Nostre Senyora del Roser.— Item un Portacreu.— Item unas armas del

Marques de Aytona.— Item de Sant Sebastiá.— Item Sant Pio Quint.— Item una planxa ab dos divisions una ab la Mare de Deu del Carme y altre del escut del Carme.— Item unas armas de Sant Joan.— Item unas armas de la Mare de Deu del Carme.— Item las arms de la Mare de Deu de la Mercé.— Item quatre pessas ab diferents flors.— Item una pesseta ab un ram.— Item una pedra de filar.— Item algunas caplletras dolentas.— Item dos abassedaris de lletres fibrides, un de gran y altre de mes petita.— Item una guarnició ab dos planxas de aram, una de Sant Narcis y altre de N.^a S.^a dels Archs.— Y altra dels Dolors de María.— Item una sort de lletres vellas.— Item dos guarnicions de plom vestides de aram.— Item set planxas de aram mitgenses.— Item deu planxas de plom vestides de aram petites.— Item trenta y cinch planxas de fusta entre grans i xicas.— Item tot aquell torcol ab sos arreus per tirar y estampar planxas finas. Y finalment tota y qualsevol genero y especie de lletra, solfas, planxas y demás cosas que fos y tingués dit q^o Gerónim Palol mon marit que fosén y conduissen per la dita fabrica de la estampa y hage y tinga dita senyora continuada y descrita en inventari per ella pres dels bens del dit q^o son segon marit sobre calendades.

Arxiu Històric Provincial de Girona, manual de Joan Silvestre. Notaria 1, vol. 1075.

Nota: Existeix un altre inventari del 17 de juliol de 1703, protocolitzat pel mateix notari. No coincideix exactament amb el que aquí oferim. L'altre, més extens, el tinc en curs de publicació en un treball sobre la impremta gironina del segle XVII, a la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, de Madrid.

II

12 de setembre de 1741

Testimoni dels deperfectes que sofrí la botiga de llibreter d'Antoni Oliva, en la inundació de novembre de 1737.

Sea a todos conocido que por quanto de las cosas que a la verdad relucen es muy digno y justo hazer testimonio .— Por ende nosotros Joseph Rigual lotonero de esta de quarenta y tres años cumplidos, Jayme Pomés panadero y antes hornero de edad de treinta y siete años poco mas o menos y Isidro Masmitjá serrajero de edad de quarenta y un años cumplidos, todos vezinos de la ciudad de Gerona mediante el juramento que a Dios nuestro Señor y a sus santos Quatro Evangelios en nuestras almas tenemos prestado en mano y poder de Gerónimo Roger notario publico collegiado de Gerona, entreveniendo en esto en lugar y nombre de Alexandro Andreu y Vilana, tambien notario publico de la misma ciudad baxo escrito, attestiguamos, damos fee y verdadero testimonio de lo siguiente a

saber es que en los primeros dias del mes de noviembre de mil setecientos treinta y siete, no acordandonos de cierto si fue el dia nueve (como se refiere) u otro dia del principio de dicho noviembre por el motivo de la abundante lluvia que por algunos dias continuos llovió en dicha ciudad y demás parages circunvecinos, el rio onyar que pasa muy cerca de la plaza de las coles y de la calle de las ballesterías de la misma ciudad, vino de improviso con tanta abundancia de agua (sin dar tiempo a los vezinos de hazer sus prevenciones) que se llevó la puente de madera que pasa dende dicha plaza de las coles a la otra parte del mismo rio en el Mercadal, y por consiguiente entró por distintas partes y passó por dichas plaza y calle de las ballesterías y otras partes de la ciudad de suerte que en las casas de dicha calle de las ballesterías y en la que entonces habitaba Antonio Oliva librero, que es de la parte de la calle de la Força se pusieron diez palmos de agua en alto, haziendo estragos y llevandose muebles, y otras cosas capaces de llevarselas el agua por todas partes donde llegó, de modo que assí como la agua iba desgussandose y el rio abajandose deshizo y abrió muchas puertas principales de las susodichas casas de dicha calle de las ballesterías y entre otras la del dicho Antoni Oliva y se llevó las dos tablas que tenía una en cada lado de dicha su puerta de madera, que la una no se ha visto mas y la otra se encontró delante de la casa del hostel del Sol de la misma ciudad, bastantemente distante de la casa del dicho Antonio Oliva, y asimismo se llevó de su tienda muchos libros y papeles de una y otra especie y otras diferentes cosas, de suerte que nosotros y otros de dichos vezinos de la referida calle teniamos lástima de la pérdida de libros referida y después haviendole quedado al dicho Antonio Oliva alguna porción de libros muy maltratados de dicha agua a fin de ver si con su diligencia podia beneficiarlos procuró de llevarlos y hazerlos llevar, parte en la casa de mi dicho Joseph Rigual (que la tengo sita en dicha calle y delante la del dicho Antonio Oliva) y en el parage donde tocava el sol y parte en la casa donde yo dicho Antonio Pomés entonces habitava en la misma calle y muy cerca de la enque era dicho Antonio Oliva y en un aposiento que es sobre el horno en dicha casa existente en donde en dicha ocasión me hallaba yo por hornero, y dichas diligencias practicó para componer dichos libros y quitarles la humidad y lodo les havia dexado dicha agua y asimismo declaramos constar a nosotros muy bien que dicho Antonio Oliva entonces tenía el real estanque de libros de y por la real Universidad de Cervera.= Todo lo que afirmamos ser así verdadero, no solo por haverlo observado y visto assí como arriba lo tenemos declarado respeto de ser nosotros declarantes de los mas cercanos vezinos que entonces tenia dicho Antonio Oliva si y también por ser ass'i publico y notorio entre los vezinos de dicha calle y otros de la referida ciudad y esta es la verdad por el juramento que tenemos prestado.= Y para que conste y nadie de lo arriba dicho dude, ni dudar pueda hazemos despachar

este testimonio de verdad= el qual fue hecho y por dichos declarantes jurado y firmado en dicha ciudad de Gerona, a los doze dias del mes de setiembre de mil setecientos quarenta y uno, siendo presentes dicho notario, entreveniendo como sobre queda expresado, y por testigos Joachin Suris notario apostólico y Estevan Torrent, escriviente, ambos de Gerona, a esto rogados y llamados.

Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual del notari Alexandre Andreu; notaria 7, vol. 468.

III

13 de març de 1743

Testimoni de que Francesc Oliva exercia com a llibreter entre 1705 i 1710.

En nombre de Dios sea Amen.

Por quanto es cosa justa y de razón dar testimonio a la verdad, por tanto nosotros Alodio Xifreu estampero de edad de sinquenta y siete anyos, poco mas o menos y Jaime Palou zapatero de edad de sinquenta anyos también poco mas o menos. Los dos de la ciudad de Gerona mediante el juramento que extrajudizialmente tenemos prestado en mano y poder del Dr. Geronimo Roger not. publico colegiado de dicha ciudad de Gerona entreveniendo en lugar y nombre de Francisco Dedeu notario publico baxo escrito, a Nuestro Senyor Dios y sus santos quatro Evangelios, Certificamos y damos fee a todos los que el presente auto vieren y leyeren de como yo dicho Alodio Xifreu he visto que dende el anyo mil setecientos y sinco hasta el anyo mil setecientos y diez Francisco Oliva qº librero que fue de Gerona tenía dos boticas abiertas de libros y otras cosas de librero en dos diferentes casas scitas en la calle llamada de las ballesterias de la mesma ciudad, propias es a saber de los herederos de T... Tolzá, y otra del Dr. Juan Andreu qº notario publico de la susodicha ciudad de Gerona y nunca he oydo a dezir tuviesse contradicción alguna de tener dichas dos boticas abiertas para vender libros. Lo que digo saber por haver sido vezino de dichas dos casas. Y yo Jayme Palou digo y declaro que en el anyo mil setecientos diez y siete vi que por parte de Gabriel Bro, estampero y librero desta mesma ciudad se tubo parada yy acostumbra para libros baxo los arcos de la casa de Dn. Estevan Andreu que hoy habita Francisco Cabirol, tendero, que es escita en la plaça de las coles, y de despues muchos anyos sin que jamas haya oydo dezir tuviesse contradicción alguna para tener dicha parada y vender libros, y otras cosas en ella. Lo que digo saber por haverlo assí visto muchas y diferentes vezes y haverme dicho la srª Isabel Andreu

muger que fue de dicho Dn. Estevan Andreu que dexasse yo el pilar del Arco de dicha casa de Dn. Estevan Andreu a donde trabajava para poder parar allí dicho Gabriel Bro, y que yo passasse al otro pilar de dicho arco. Y esta es la verdad por el juramento que tenemos prestado. Y para que de lo arriba dicho nadie dude ni dudar pueda, a instancia y pedimiento de otro Gabriel Bro, también librero de la predicha ciudad de Gerona, hijo del susodicho Gabriel Bro hizimos sacar el presente auto por el not. infrascrito que fue hecho en esta presente ciudad de Gerona a los treze dias del mes de marzo año de mil setecientos quarenta y tres siendo presentes por testigos Antonio Montaner y Pablo Fages, escrivientes de Gerona a estas cosas llamados y rogados.

Arxiu Històric Provincial de Girona, manual de Francesc Dedeu, notaria 8, n.º 625.

IV

25 d'abril de 1779

Examen de mestre impressor i d'ingrés a la Confraria, que realitzen els joves Antoni Oliva, Francesc Bro i Vicenç Oliva.

En la presente ciutat de Gerona als vint y sinch de abril de mil setcents setanta y nou convocada y congregada la Cofradia baix invocació de Sant Geroni, vulgarment dita de llibreters y impressors de dita present ciutat, en lo ofici de la casa del notari baix escrit situada en lo carrer que va de la Curia Real a la Plassa del Oli de dita present ciutat ab asistencia y en presencia de Joan Pòu altre dels alguazils de dita present ciutat. En la qual convocació y congregació han entrevingut y son presents Narcis Oliva, pabordre, Antoni Oliva y Joseph Bro, tots llibreters y confreres de dita Confraria y dita Confraria fent y representant. Los quals aquí convocats han examinat a Anton Oliva fill legitim y natural de Èlias Oliva qº mestre confrare de dita Confraria y de Francisca Ferran y Petit, y antes Oliva, en primeras nubcias muller sua y vuy muller de Joseph Petit mestre sabater de dita present ciutat. A Francisco Bro, fill legitim y natural de Miquel Bro, qº mestre confrare de dita Confraria y de Caterina Bro y Sala, viuda de aquell relictiva vivint. Y a Vicens Oliva, fill legitim y natural de Narcis Oliva y de Teresa Oliva y Feliu, conjuges vivints (sens preferencia lo un del altre). Los quals com a fills de mestres llibreters han presentat y enseñat a dits mestres llibreters examinadors a saber es cada qual de ells un llibre fet y encodernat en quart foleo. Los quals llibres vistos y reconeguts per dits mestres y examinadors han trobat estar be, y en deguda forma compostos y encodernats. Y per conseguent han trobat que los dits Anton Oliva, Francisco Bro y Vicens Oliva son

habils idoneos y suficientes per exercir lo dit ofici de llibreter; y admeten aquells (sens preferencia lo un del altre) en confreres de dita Confraria ab la circumstancia de que tingan de servir y complir las ordinacions de aquella, així las que son ara fetas, com las que en avant se faran y de donar y pagar a dits mestres examinadors per lo dret expectant a dita Confraria y per rahó de son examen cada qual de ells dits examinats dos lliuras deu sous y una atxa de sera blanca de pes de sis lliuras. Y també ab la obligació de haber de pagar en avant las tallas y repartos que se faran entre los confreres de dita confraria, per pagar y satisfacer los carrechs y deutes de aquella, y que los tres hagen de servir de andador de la present Confraria fins y a tant que entri y sie admés a ella altre nou confrere, en esta forma; ço es que en lo primer any sie y exerca de andador dit Anton Oliva, lo altre any dit Francisco Bro, y en lo altre any dit Vicens Oliva, y després tornar a començar dit Anton Oliva de la mateixa manera está dit, y demés consecutivament, fins y a tant sien totalment exits de dit empleo per motiu de haver entrat altre nou examinat y admés en confrere de dita present Confraria(sense haberhi entre los tres preferencia alguna). Y vos dits Anton Oliva, Francisco Bro y Vicens Oliva, nou examinats assí presents acceptant ditas cosas y prometent servir y cumplir tot lo dalt mencionat de la mateixa manera que dalt está contengut sens dilació ni excusa alguna baix obligació de tots llurs bens axí mobles com immobles, presents y esdevenidors haguts y per haver aont se vulla que siguen encara que privilegiats, en qualsevol manera. Y seguidament dits Pabordre, confreres y examinadors confesan haver rebut de dits nou examinats confreres Anton Oliva, Francisco Bro y Vicens Oliva, las ditas dos lliuras deu sous y atxa de quiscú de dits de que se donaren per entregades a tota llur voluntat. Renunciant per so a les lleys de la entrega, diner no rebut y proba del rebut com en ellas se conté de que los firman apoca. De las quals cosas los dalt anomenats han requirit a mi lo notari baix escrit firma lo present acte qual fou fet en dita present ciutat de Gerona die mes y any predits. Essent presents per testimonis Miguel Andreu Causidich y Joseph Anton Sans, escrivent, los dos de dita present ciutat. Y los dits contrahents coneguts per mi lo notari baix escrit, quedan advertits haverse de registrar lo present acte en lo Ofici de Hipotechas de dita present ciutat, dins sis dies del dia present, en avant contadors, perque tingan son degut valor y de llur propia ma se han firmat.

Narcís Oliva, Pabordre	Anton Oliva
Joseph Bro	Anton Oliva
Francisco Bro y Sala	Vicens Oliva y Feliu
En poder de mi Francisco Casanovas y Garriga, notari.	

RELACIÓ D'OBRES ESTAMPADES PELS OLIVA I ELS
SEUS SUCCESSORS

(Aquest elenc és fruit de la consulta de centenars d'impressos, a diverses biblioteques, públiques i privades. Sóc conscient que no és ni pot ser, exhaustiu; però sí considero que és representatiu de la producció de cada mestre estamper. De la Tipografia Carreras només es fa constar fins a fi del segle passat).

BRANCA MAJOR

FRANCESC OLIVA (1704-1713)

COMES CINTILLENSI, JOSEPH, *Viridarium artis notariatus sive tabellionum*, 1704, 2 vols., 30 cm.

Noticia política de las diferencias suscitadas entre la Universitat de la Vila y Barris de La Bisbal, Bisbat de Gerona, y la Universitat forana del terme de la mateixa vila... que manifesta lo Syndich de la Universitat Forana, 1705.

ARBOZET, FR. MARIANO, *Sermón y oración laudatoria que dixo a los 3 de enero de 1706 en las fiestas que se hizieron en la Real y Católica villa de Figueras, por la exaltación de la Corona de... Carlos III*, 1706, 4.º.

SALAZAR, SIMÓN DE, *Promptuario de materias morales...* por el P. Fr. —... añadido y corregido por el P. Fr. Francisco de Castro... 1709, 12 hoj., 523 págs., 12'5 cm.

CODERH, MICHAEL, *Divino Jesu nobis in Bethles tugurio recens nato*, 1709, 4 hojas, 18 cm.

Historia general del esforçat cavaller Partinobles, Compte de Bles que després fou emperador de Constantinopla. Traduhida de lengua castelana a la nostra catalana y ara novament corretgida, 1712, 4.º.

Lamentació y despedida del Duch de Anjou, Rey de Espanya fingit, sin año. Una hoja a tres columnas. Fol

Empieza: Puix ab armes no puch
mon regne salvar
ningú me detinga
deisaumen anar.

NARCÍS OLIVA (pare i fill) (1713-1803)

- SALAZAR, SIMÓN DE, Fr. — O.P. *Promptuario de materias morales*, 1715. *Novena a San Narciso*, 1716, 78 págs., 10 cm.
- Constitutiones Sacri Concili provincialis tarraconensis Gerunde celebrati*, praeside Ilmo. D.D. Michaelae Joanne de Taverner et Rubí, 1718, 3 hoj., 40 págs.; 4 hoj., 21 cm.
- PINAMONTI, PEDRO JUAN, *El director de las almas...* compuesta en idioma toscano por el V.P. —, 1723, 564, 15 cm.
- Relación...* que el ... Cardenal Belluga ha remitido al ... Arçobispo de Zaragoza de la acertada elección de pontífice en el ... Cardenal Ursino, 1724 ?, 8 págs., 18 cm.
- GRANES, BERNARDO, *Pueriles elegantiae flores*, 1729, 101 págs., 14'5 cm.
- BASTERO Y LLEDO, BALTASAR, *Carta pastoral ab que lo Illmº y Revº Senyor Don —..., Bisbe de Gerona... publica las lletras, que la Sagrada Congregació del Concili, del ordre de nostre Santíssim Pare y Senyor Clement XII... se ha servit expedir, animant a tots los Eclesiástichs de Espanya a que cada any fassan los Exercicis espirituals y disposant lo modo en que deuen ferlos los Ordenandos de Ordes Majors...*, 1733 ?, 16 págs., 4.º
- OFFICIUM *et missae defunctorum*, 1735, 84 págs.
- RITUALE *Eclesiae et Diocesis Gerunden*, de mandato Ilustrissimo et Reverendissimi D.D. Balthasar de Bastero & Lledó... Episcopi Gerunden... ad normam Ritualis Romani actum correctum & emendatum, 1736, 10 hoj. 542 págs.; 3 hoj., 4.ª,
- Tresor per als vius y almoyner del Purgatori*. Lo Rosari de María Santíssima riquíssim de indulgencias concedidas, aumentadas y confirmadas per diferents Summos Pontífices..., 1738, 160 págs. 8.º
- KEMPIS, THOMAS DE, *Tractat de la imitació de Christo y menyspreu del mon*, del V.—... Traduhit en llengua catalana de son original llatí, per lo Rev. Pere Bonaura, Prevere... A la fi... algunas oracions..., 1739 ?, 456 págs., 12.º
- NOVENA *del glorios mártir San Daniel*, 1741, 16 págs., 10 cm.
- PORZEL, JOSEPH ANTONIO, *Panegírica oración que en los cultos... Concepción... en la villa de La Bisbal... el Rgto. de Caballerias de Algarve hizo y dixo —...*, 1747, 47 págs., 20 cm.
- REXACH, BALDIRI, *Instruccions per la ensenyança de minyons*, escrites per lo Rt. —..., 1748 ?, 383 págs., 15 cm.

- BARON, JAIME, *Llibre del Rosari de Nostra Senyora del Roser...* que compongué en castellá lo M.R.P. Fr. ... O.P. Traduit al catalá per lo M.R. Francisco Roca, Pbro., 1753 ?, 3 hoj., 290 págs.
- POTESTA, FÉLIX, R. P. Fr. Felicis Potesta Panormitani... *Examen Ecclesiasticum*, 1754.
- Armoniós despertar dels pecadors... lo sagrat psalteri o rosari de Maria...*, 1756, 48 págs., 13 cm.
- Novena sagrada del glorioso San Vicente Ferrer...* que se celebra en la iglesia del convento de Santo Domingo de Gerona, 1756 ?, 43 págs., 12'5 cm.
- Ejercicios de devoción a San Luis Gonzaga*, 1757, 66 págs., 13 cm.
- La libertad graciosa en el cordón de la casa de Rehab.* Oratorio alegórico-sacro a Santo Tomás de Aquino. 9 de abril de 1758. 1758, p págs., 19 cm.
- Corona del Cor de Jesús Sacramentat, pera exercici dels seus devots*, 1759 ?, 16 págs., 8°.
- Nuevo estilo y formulario de escribr cartas missivas...* 14ª edición, 1759, 4 hoj., 200 págs.; 10 hoj. 15 cm.
- LERCARI, JAVIER, *Mensis eucharisticus hoc est: praeparationes, aspirationes et gratiarum acciones pro sumptione S.S. Aucharistiae per singulos mensis dies...*, 1762, 106 págs., 11'5 cm.
- KEMPIS, THOMAS, *De imitatione Christi*, 1762 ?, 18 hoj. 384 págs, 13
- SALLES, MIGUEL, *Oración panegírica de Santo Tomás de Aquino* pronunciada por el Rdo. — en los cultos dedicados el 25 de abril de 1762. 1762, 21 págs. 20 cm.
- ROSINYOLI, CARLOS GREGORIO, *Veritats eternas*, 1763, 220 págs.
- Sentencia dictada por el Vicario General contra el párroco del Mercadal y a favor del Cabildo Catedral, sobre el entierro de los militares que fallecieron en el Hospital del Rey*, 1764, 4 hoj., 28 cm.
- PINAMONTI, PEDRO JUAN, *El director de las almas*, 1766, 564 págs. 15 cm.
- LUIS DE OLOD, *Tratado del origen y arte de escribir bien...* su autor el R.P. Fr. —..., 1766, 136 págs., 22 láms., 30 cm.
- ROIG, JOSEPH, *Panegírico funeral...* D.ª Isabel de Farnesio, 1766, 28 págs., 19'5 cm.
- Memoriale rituum sive ceremoniale...* ex opusculis s. memorie Benedicti XIII... et in comodiorem formam redactum, 1767 ?, 140 págs. 15'5 cm.

- Sagrat novenari de Maria Santissima Adorada Mare de Misericordia en la capella y santuari de la devotissima Imatge que venera la vila de Canet de Mar*, 1770, 67 págs., 14'5 cm.
- NAVARRO, TOMÁS, *Consulta espiritual en la que un pecador arrepentido... para una buena confesión general, y solicita los medios oportunos para vivir arreglado a la ley de Dios*, 1771, 12 hojas, 341 págs., 14'5 cm.
- Regla de la buena crianza civil y christiana*, 1772, 160 págs., 12 cm.
- BARREME, *Llibre de comptes fets*, 1772 ?, 93 págs. 13'5 cm.
- Sagrado setenario de los Dolores*= Congregación de los Dolores de Torroella, 1774, 48 págs.
- Sagrado setenario de la Virgen de los Dolores*, 1774, 72 págs., 12 cm.
- LLOBRESOLS, BENITO, *Oración fúnebre que en las solemnes exequias y entierro del ilustrisimo y reverendisimo señor D. Manuel Antonio de Palmero y Ralló, dignísimo Obispo de Gerona... 10 de mayo de 1774... dixo el R.P.F. — .1774*, 39 págs., 20 cm.
- Missae recientes, pro celebratium comoditate congestae*, 1780, 78 págs., 2 hoj., 30'5 cm.
- VIDAL, ALBERTO, *Sermón de N^{ra} S^{ca} Maria Santissima de la Misericordia*, 1783, 48 págs. 20 cm.
- VIDAL, ALBERTO, *Sermón que en el día 8 de diciembre de 1783 predicó en la Santa Iglesia Catedral de Gerona el R.P. Fr. —... por el feliz nacimiento de los reales infantes D. Carlos y D. Felipe... junto con la conclusión de la paz*, 1783 ?, 44 págs., 20 cm.
- VIADER Y PAIRACHS, JOSÉ ANTONIO, *Discurso médico moral de la información del feto por el alma desde su concepción: y administración de su bautismo... por el Dr. —...*, 1785, 12 hojas, 240 págs., 15'5 cm.
- Certamen sobre la Teología de Santo Tomás* tenido por Francisco Calsina y Marcial Llistosella, alumnos del Seminario. Patrocinados por el profesor Juan Puigmal y Bursset, 1785, 44 págs., 20'5 cm.
- Sagrada novena a la Inmaculada Verge y purísima Mare de Déu Maria Santissima del Roser...*, 1787, 48 págs., 13 cm.
- Manuale Ritualis Ecclesia et Diocesis Gerundensis... de mandato... T. Lorenzana...*, 1788, 374 págs., 8°.
- Festiva aclamación del señor D. Carlos Quarto Rey Católico de España y Emperador de las Indias, ejecutada en los días 22, 23 y 24 de febrero de 1789.*

- CASANOVA, GABRIEL, Sermón que en el día 24 de abril de 1792, tercero de las fiestas con que los PP. Carmelitas descalzos celebraron en su convento de la ciudad de Gerona la solemne beatificación de Sor María de la Encarnación, religiosa lega y fundadora de las monjas carmelitas descalzas en el reino de Francia, dixo D. —..., 1792, 31 págs., 20 cm.
- FERNANDEZ, ALFONSO, *Universae Philosophiae thomisticae Tentamen in Reg. ac tridentino gerundensi seminario...*—... et D. Laurentio Serrá et Renobau..., 1792, 447 págs., 30 cm.
- OFFICIA SANCTORUM, 1794, 7 hoj., 599 págs., 15'5 cm.
- MANUEL DE LOS DOLORES, *Elogio fúnebre al Obispo Lorenzana, en las exequias en el Hospicio de Gerona, 1797, 42 págs., 20 cm.*
- ANTONIO DE MANRESA, Sermón de... San Benito... en el Monasterio de San Daniel... dixo Fr. — carmelita calzado, 1797?, 22 págs. 20 cm.
- FRIGOLA Y PLANAS, JUAN, *Ex locis theologicis...* Fr. Melchoris Cani... 1798, 19 págs., 21 cm.
- Novena a Maria Santissima baix el titol de la Asumptió...*, 1799, 32 págs., 15 cm.
- David triunfante con la corona de Melchor: Oratorio Sacro...*, a Sancto Thomas de Aquino... el día 27 de abril de 1802. 1802, 4 hoj., 20 cm.
- El vencedor de los falsos profetas Elías. Drama...* Academia del Cíngulo de Santo Tomás de Aquino, 1803, 4 hoj., 20'5 cm.
- SERRA ET RENOBAU, LAURENTIUS, *Tentamen Universae Philosophiae*, sin año.
- CROISET, JEAN, *Diario del Christiano siervo de la Madre de Dios. Traducido del francés...*, s.a., 304 págs., 13 cm.
- Oficio de difuntos*, s.a., 96 págs., 10'5 cm.
- VEGA, CHRISTOFOL DE, *Casos raros de la Confessió. Per el Pare — de la Compañía de Iesus. Traduhits de castellá en nostre vulgar Catalá per el P. Ignasi Fiol de la mateixa Compañía. Afigense a la fi les interrogacions importants de la doctrina Christiana, per modo de dialogo*, s.a., 192 págs., 8°.
- Relació histórica y moral de la Sagrada Passió de Jesucrist nostre Senyor ab diferents misteris de la sagrada passió. Compost per un religiós carmelita descals*, s.a., 32 págs., 16°.
- ISERN, FERRIOL, *Vida del gloriosissim Martyr Sant Ferriol*, com-

- posta per Fr. — *Religiós del Pare San Francesch...*, s.a., 27 pág., 8°.
- Coblas de la Passió de Jesucrist nostre Senyor*, s.a., 32 pág., 9 cm.
- AMAT, JUAN CARLOS, *Quatrecentos aforismes catalans* del Dr. —, s.a., 32 pág., 13'5 cm.
- Novena en obsequio de la coronada esposa de Christo nuestro Señor B. Rita de Cassia*, ... s.a., 64 pág., 10 cm.
- DENIEL, FRANCISCO, *Devoto novenario al glorioso San Antonio de Padua*, s.a., 46 pág., 13 cm.
- Milicia angélica fundada en lo convent de predicadors de la ciutat de Gerona y Novenari al angelico doctor Sant Thomas de Aquino*, s.a., 42 pág., 13 cm.
- Devotissimo Novenario, que a la Inmaculada Concepción de María Santísima... consagra todos los años el convento del Seráfico Padre S. Francisco*, de Gerona, s.a., 48 pág., 13 cm.
- Setenario doloroso*. Exercicio tan provechoso a los Fieles como obsequioso a la Santissima Virgen de los Dolores..., 63 pág., 10 cm.
- ESPINA, ANTONIO, *Arte calygrafica o elementos del arte de escribir par uso de los niños de la escuela pública de niños de Torroella de Montgri de San Agustín*. Dispuestos por el Padre predicador Fr. — de dicha Orden, s.a., 119 pág., 3 lám., 15 cm.
- Significaciones castellanas y catalanas de todos los nombres y verbos contenidos en todo el Arte de Elio Antonio de Nebrija, para descanso y utilidad de todas las escuelas de gramática*, s.a., 68 pág., 20 cm.
- VIVES, JUAN LUIS, Joannis Ludovici Vivis. *Dialogistica linguae latinae exercitatio*. Annotationes preterea, in singula colloquia doctissimi viri Petri Mottae Complutensis in Hispanae juventutis gratiam adjecimus. Cum indice latino hispanico et catalano vocum difficiliorum, a Joanne Ramirez compilato; denuo recognita, & a multis mendis expurgata, s.a., 221 pág., 14'5 cm.
- IFERN, FRANCESCH, *Compendio breu de las Quatre reglas de la Arismetica...* Compost per lo R. —, Prevere, y Beneficiat de la Cathedral de Gerona, y Mestre en est Art, en lo estudi Major de dita ciutat, s.a., 2 hoj., 60 pág., 15 cm.
- MESTRE, MIGUEL, *Vida y milagros del glorioso San Antoni de Padua* por el R.P. Fr. —..., s.a., 4 hoj., 308 pág.; 2 hoj., 21 cm.
- MESTRE, MIGUEL, *Vida y milagros del glorioso San Antonio de Padua...* Por el R.P. Fr. —..., 377 pág., 15 cm.

- KEMPIS, THOMAS DE, *Tractat de la imitació de Christo y menyspreu del mon del V.* —..., traduït en llengua catalana de son original llatí per lo Rev. Pere Bonaura, pbré..., s.a., 456 pàgs., 14 cm.
- Milicia angelica fundada en el convento de predicadores de la ciudad de Gerona y novenario del angélico doctor Santo Tomás* ... s.a., 57 pàgs., 10 cm.
- Novena y preparación para celebrar con mayor fervor la fiesta del Santissimo Corazón de Jesús...*, 66 pàgs., 10 cm.
- Espiritual recreo de la anima, pera exercitarla a alabar y servir a Deu...*, s.a., 48 pàgs., 15 cm.
- GAUTRUCHE, PEDRO, *Epitome de la fabulosa historia de los Dioses que en francés escribió el P.* — de la Compañía de Jesús. Resumido y traducido en España para mayor utilidad de la Juventud, s.a., 122 pàgs., 3 hoj., 10 cm.
- TOMAS DE SAN MARTIN, *Devoto novenario de San Antonio de Padua...* dispuesto por el R.P. Fr. —..., s.a., 60 pàgs., 13 cm.
- MARTÍNEZ DE CALA Y JARAVA, ANTONIO, *Aelii Antonii Nebrisensis de Institutione Gramaticae libri duo* sin año, 333 pàgs., 15 cm.
- HIVERN, JOSEPH, *Modo expedit y practich de ajudar a be morir...* compost per lo R. Dr. —..., s.a., 129 pàgs., 11 cm.
- Novena y prevención para disponer el devoto de la Virgen Maria en todas sus fiestas.* Sacada delas obras del P. Pablo Señeri de la Compañía de Jesús. A la Inmaculada Concepción de la misma Virgen, s.a., 56 pàgs., 10 cm.
- Oficio de N^a Señora la Virgen Santissima Maria*, según la reforma de Pio V y Urbano VIII..., s.a., 320 pàgs., 10 cm.
- Tresor de vius y almyner del purgatori lo Rosari de Maria Santissima...*, s.a., 160 pàgs., 10 cm.
- SERRA, JOAN ANGEL, *Llibre dels miracles de N.^aS^a del Carme*, s.a., 352 pàgs., 15 cm.
- OFFICIUM, *Die XV Martii. Officium S. Raymundi Abatis...*, s.a., 11 pàgs., 14 cm.
- LLORD, JOSÉ, *Foment de la pietat y devoció christiane que se alcança per lo exercici de la oració mental, practicada en la meditació dels movissims, dels mysteris de la Vida, Passió y Mort de Christo nostre Senyor*, s.a., 19 h., 456 pàgs.; 5 hoj., 14 cm.

VICENS OLIVA I FELIU (1798-1817)

- VIADER PAYRACHS, JOSÉ ANTONIO, *Disertatio medico-legalis supra verum contrahentes, phisyce habilitandi modum ad matrimonii validitatem...* a D.D. Josepho Antonio Viader et payrachs..., 1798, 44 págs., 25 cm.
- MARTÍNEZ DE CALA Y JARABA, ANTONIO, *Dictionarium Aelii Antonii Nebrisensis...* imo quadruplex antiqui dictionari supplementum..., primum a R.P. Fr. Eugenio Zeballos... (s.a.: 1800?): 6 hojas, 786 págs., 29 cm.
- DORCA, FRANCISCO, *Discurso sobre el Primado Pontificio*, 1801, 104 págs. 21 cm.
- PIO VI, *Bula del Santísimo Padre Pio VI...* Reimpresa en Gerona, 1801, 70 págs., 21 cm.
- GERONA *festiva y gloriosa en las demostraciones con que recibió y obsequió a los S.S. Reyes D. Carlos IV y D.ª Maria Luisa, a los SS Principes de Asturias D. Fernando y D.ª Maria Antonia de Borbón, en los días 22, 23, 26 y 27 de Octubre de 1802.*
- DORCA, FRANCISCO JAVIER, *De la potestad de los Obispos para mayor ilustración del Primado Pontificio, o del discurso que sobre él tiene publicado este mismo autor*, (1802?), 150 págs., 20'5 cm.
- Colección de la Real Instrucción Catastral...*, 1803, 62 págs.; 1 hoja, 20'5 cm.
- DORCA, FRANCISCO, *De las ventajas del Gobierno Monárquico...*, 1803, 80 págs., 26 cm.
- DORCA, FRANCISCO JAVIER, *Verdadera idea de la sociedad civil gobierno y soberania temporal conforme a la razón y a las divinas escrituras...* 1803, 4 hojas; 137 págs., 25 cm.
- CARLES Y DE DOYLE, NARCISO MARÍA DE, *La lid de las ciudades: Roma, Jerusalem, Nazareth y Belén aspiran a ser una del Dios Humanado. Elegia...* el día 24 de diciembre de 1803, 10 págs., 21 cm.
- DORCA, FRANCISCO JAVIER, *Ilustración que para mayor inteligencia del manual de reflexiones sobre la verdad de la religión católica o motivos de su credibilidad añade su mismo autor*, 1804, 27 págs., 20 cm.
- SALVATORI, FELIPE MARÍA, *Exercicio devoto para novena o triduo en honor de la B. Veronica Julianis Capuchina*; propuesta por el sacerdote Don ..., en Roma año de 1804. Traducido al castellano por un devoto de la beata, (1804?), 37 págs., 15 cm.
- La bendición de Jacob.* Sagrada alegoria al ... Santo Thomás de Aquino ... 10 de abril de 1804, 4 hojas, 20 cm.

- DORCA, FRANCISCO, *Manual de reflexiones sobre la verdad de la religión católica o motivos de su credibilidad...* Pública el Dr. —... con un apéndice ..., 1804, 128 págs., 24'5 cm.
- Breve compendio de la vida de la B. Verónica Iulianis de Mercatello, abadesa de las capuchinas de la ciudad de Castello...*, 1804, 54 págs., 15 cm.
- Officia Sanctorum a Summis Pontificibus...*, 1805, 8 hojas, 608 págs., 15 cm.
- Real Ordenanza de montes de treinta y uno de enero de mil setecientos cuarenta y ocho, y colección de todas las reales cédulas, instrucciones y ordenes posteriores a ella que le sirven de adición...*, 1805, 126 págs., 32 cm.
- Exercici devot per cada dia*, que en las suas missions ansenyañ los P.P. Capuchins de la provincia de Catalunya en los Bisbat de Gerona, 1805, 96 págs., 8º.
- VIDAL ET COSTA, HERMENEGILDUS, *Miyteria Nascituri D. N. Jesu-Christi*, 1805, 7 págs., 19 cm.
- DORCA, FRANCISCO, *Discurso en que se manifiesta que la potestad soberana la reciben los príncipes inmeditamente de Dios...*, 1805, 108 págs., 26 cm.
- GUINO Y SALA, JOSÉ, *Adoración perpetua al SS. Sacrament del Altar (que sia per sempre alabat)*. Oració evangelica, en que se proposa la obligació y modo de vetllar a Jesu-Christ dita per —... en lo dia 5 de octubre de 1806 en que principiá tant santa devoció en la parroquial iglesia de la vila de Olot, 1806, 31 págs., 4º.
- CALVET PASAPERA, IOANNES, *Illustri Gerundensi Senatui Iesu-Christi anuntians*, 8 págs., 20'5 cm.
- PUIG Y VERT, PEDRO, *Per - illustri Gerund. Senatui felicem Regis pacifici... natalem* —... nuntiabat IX cal. Januarii MDCCCVII, sub disciplina Josephi Casellas, 1807, 7 págs., 21 cm.
- Regla y constitución de la tercera orden ... del P. S. Domingo de Guzman*, 1807, 137 págs.; 3 hojas, 15 cm.
- Hallazgo del libro de la ley entre las ruinas del templo. Drama ... los academicos del círculo... Convento de predicadores de la ciudad de Gerona*, 1808, 12 págs., 20'5 cm.
- VIADER Y PEYRACHS, JOSÉ, *Memoria sobre las enfermedades que han afligido la plaza de Gerona y su departamento, desde Junio de 1808 hasta el fin de febrero de 1810*, 1810.
- FONOLLERAS ET ABRICH, NARCISSUS, *Per-illustri urbis Gerund. Senatui, alma Iesu natalitia fortunaexoptat*, D. D. —, 1814, 8 págs., 20 cm.

CALVET Y PASAPERA, RAFAEL, *Anuncio gratulatorio con que felicita las pascuas de navidad al M. Y. Ayuntamiento de la Ciudad de Gerona, D.* —... (s.a.: 1815 ?), 4 hojas, 19'5 cm.

Hallazgo del libro de la Ley entre las ruinas del templo. Drama alegórico-sacro que en las fiestas del Dr. Santo Tomas de Aquino le consagran sus alumnos los academicos del círculo en el ... convento de PP. Predicadores de Gerona en el día 15 de abril de 1817, 10 págs., 1 hoja, 21 cm.

Relación de lo que Gerona agradecida a su dignísimo Gobernador que fué Don Mariano Alvarez, hizo en el transito de sus apreciables restos por ella del Castillo de S. Fernando de Figueras, en que se hallaban depositados, para Barcelona..., s.a., 80 págs., 1 hoja plegable, 4 hojas, 8°.

VICENÇ I ANTONI OLIVA

VILLANUEVA, JOAQUÍN LORENZO, *Oficio de la Semana Santa*, s.a., 4 hojas; 480, págs., 15 cm.

Relación del solemne y suntuoso aniversario... se celebrou en la colegiata de San Felio de la ciudad de Gerona el día 14 de noviembre de este año 1817..., para el eterno descanso de los valerosos defensores de la Patria que gloriosamente murieron en los varios ataques y asaltos que sostuvo en estos ultimos tiempos del enemigo aquella inmortal ciudad. Coronó la religiosa función un elegio fúnebre que pronunció el R.P. Fr. Tomás de Santa Teresa..., 1817, 56 págs., 20'5 cm.

AGUSTÍN DE SAN JUAN BAUTISTA, *Segunda parte de la gramática latina con las reglas y explicaciones* del P. — de las Escuelas Pias. Reducidas a compendio para uso de las escuelas, s.a., 2 vol., 15 cm.

ANTONI OLIVA I CONSTANS (1818-1836)

GUALBA, JOSEPH DE, *Esta carta feta en vers que tindrás en pochos diners de Doctrina Cristiana feta en llengua catalana es per dirigir la vida y lograr gloria cumplida tal qual tu es ve de persona natural de Vallfogona es lo bo de nostre Déu, los defectuos es seu*, 1815, 48 págs., 12°.

Milicia angelica fundada en lo convent de Predicadors de la Ciutat de Gerona y novenari al Angelich Dr. S. Thomás de Aquino, molt profitós per a conservar la virtud de la castedat, 1819, 32 págs., 16°.

LUIS DE GRANADA, *Libro de la oración y meditación...* por el V. P. F., —..., 1819, 466 págs., 16 cm.

- MARTÍNEZ DE CALA Y JARABA, ANTONIO, *Aelii Antonii Nebrissensis. De Institutione Grammaticae libri duo*, 1819, 332 págs., 15 cm.
- PUIG ET ESTRADA, NARCISUS, *Perillustri Gerundensi senatui fortunatus Jesu-Christi natalis...* Nuntiabatur a D.D. —..., 1820, 8 págs., 20 cm.
- Catecismo político* arreglado a la constitución española, para ilustración de la juventud y uso de las escuelas de primeras letras por D. J. C., 1820, 787 págs., 145 cm.
- In festo Sancti vin centii*, 1820, 31 págs., 15 cm.
- BOSCH Y PUIG, FRANCISCO, —... *Philosophiae theses...* et D. Gabriel et Gay..., 1820, 32 págs., 20'5 cm.
- Triunfo del servilismo conseguido con motivo de los sucesos de Zaragoza*, escrito por el licenciado D. A.G. ..., 1821, 2 hojas; 57 págs. 20 cm.
- PÉREZ GONZÁLEZ, JUAN MIGUEL, Obispo de Gerona. *Breve exortación pastoral* que el Iltre. Sr. D. — dirige a sus diocesanos inculcándoles la estrecha obligación que tienen de denunciar a su Ilustrísima, o a sus inmediatos Pastores toda proposición que oigan contraria a nuestra santa Fé y buenas costumbres y lo mismo los libros que de semejante clase circulen entre ellos, 1821, 23 págs., 21 cm.
- Preparació per morir bé...*, 12ª impresió, 1821, 15 págs., 15 cm.
- RODRIGUEZ CAMPOMANES, PEDRO, *Tratado de la regalía de amortización*, 1821, 3 hojas; 444 págs., 22 cm.
- MALPEU ROIG, FERNANDO, *Perillustri Gerundensi senatui fausstissimus Jesu-Christi natalis...*, 1823, 4 hojas, 20 cm.
- DORCA, FRANCISCO, *Discurso sobre el primado pontificio...* Su atutor el Dr. — 2.ª edición, 1823, 120 págs., 15 cm.
- Carta decimocuarta del filosofo arrinconado en que dá su parecer sobre el decreto... que se enseñase la Teologia de Lion en las escuelas del Reino*, 1823, 62 págs., 15 cm.
- ALVARADO, FRANCISCO, *El filósofo rancio*, 1824.
- Ejercicio cotidiano con varias devociones*, 1826, 314 págs., 14 cm.
- RICH ET DE PASTORS, ANTONIUS, *Perillustri Senatui Gerundensi Iesu-Christum Dominum Nostrum in almis Natalitis ejus...* Proponebant D.D. — et D.D. Raphael Ludovicus Sala et Feliu IX Kal. Jan. MDCCCXXVII, 4 hojas, 19'5 cm.
- Cofradia de la Purísima Sangre de N° S. Jesucristo erigida en la iglesia de los PP. Carmelitas Calzados*, 1827, 31 págs., 15 cm.

- BATLLE Y CORNEJO, CARLOTA LUISA, *Corona en honra del Padre San Benito*, 1827, 31 págs., 14'5 cm.
- MARQUÉS Y ESPEJO, ANTONIO, *Retórica epistolar o arte nuevo de escribir* por el Dr. D. —, 4.ª edición, 1828, 4 hojas, 568 págs., 16'5 cm.
- Varias poesias de la ciudad de Gerona*. Con el plausible motivo de la llegada de SS. MM. los Srs. Reyes de Nápoles y su querida hija la Serenísima Sra. D.ª Cristina, futura esposa del Rey nuestro señor (Q.D.G.), 1829, 10 págs., 20'5 cm.
- SALOMÓ, SIMÓN, *Regla debida muy útil para los pobres y para el pueblo menos instruido, muy saludable a los ricos y las personas doctas*. Obra compuesta en catalán por el D.D. — y Melchor Gelabert, traducida al castellano por un eclesiástico, 1830, 16, 192 págs., 14'5 cm.
- LLOBRESOLS, BENITO, *Sacro quinquenio que en reverencia de las cinco llagas de Nuestro Señor Jesucristo le consagran los cofrades de la Cofradia de la Purísima Sangre, erigida en la iglesia de N.ª S.ª del Carmen de esta Ciudad*, 1834, 36 págs., 13 cm.
- Reglas de buena crianza civil y cristiana...*, 1834, 156 págs., 13 cm.
- CAMPMANY Y DE MONTPALAU, ANTONIO DE, *Filosofía de la elocuencia*. Nueva edición conforme a la de Londres, impresa en 1812, adicionada y corregida por D. J.M.P. y D., 1836, XXVIII, 29, 552 págs., 20 cm.
- Novenario Sacro del Glorioso Padre San Alberto que se celebra en el convento de Nuestra Señora del Carmen de Gerona...*, breve compendio de su vida y virtudes, s.a., 96 págs., 14 cm.
- VICENZA, DUQUE DE, *Napoleón y el imperio*. Memorias del — recogidas y publicadas por M.N. Carlota de Sor. Vertidas al español, 1837, 2 tomos en un volumen, 14 cm.
- Novena al Sacratísimo Corazón de Jesús...*, s.a., 31 págs., 10 cm.

VICENÇ OLIVA I PALAU (1836-1850)

- ANGLADA, RAMÓN M.ª DE, *Catecisme de doctrina christiana feta en versos catalans donats novament a llum* per D. —..., 1840, 56 págs., 13 cm.
- REQUEJO, VALERIANO, *Thesaurus Hispano-latinus utriusque linguae verbis et phrasibus abundans...* illustratus a P. —..., 1843, 447 págs., 20 cm.
- Ramillete que al Excmo. Ayuntamiento de la Inmortal Gerona tienen el honor de ofrecer los profesores y alumnos del Colegio de su digno cargo en las pascuas de la Natividad de Nuestro S. I.* 1844, 15 págs., 23 cm.

- TARDIEU, AMBROSIO, *Atlas de Geografia Universal*, 1844, 24 mapas, 29 x 21 cm.
- IGNACIO DE LOYOLA, SAN, *Práctica de los ejercicios espirituales... Parte primera y segunda*, 1844, 2 vol., 15'cm.
- LETRONE, JUAN ANTONIO, *Curso completo de geografia Universal antigua y moderna, o descripción de la tierra...*, 1845, 2 vol., 17 cm.
- CARACCILO, MARQUÉS DE, *Ultima despedida de la Mariscalca a sus hijos* compuesta en francés por el — traducción por Don Francisco Mariano Nifo, 1846, 344 págs., 12 cm.
- FLEURI, ABAD DE, *Catecismo histórico o compendio de la historia Sagrada y de la doctrina Cristiana*, 1846, 197 págs.; 2 hojas, 16 cm.
- DIDON, HENRI, *La moral de la Biblia...*, traducción castellana de Don Juan Llach Soliva, 1847, 2 vol., 19 cm.
- DROZ, JOSÉ, *Pensamientos sobre el cristianismo, pruebas de su verdad*, 1847, 88 págs., 19 cm.
- Instrucciones cristianas para toda clase de personas...*, traducción castellana de Don Juan Llach y Soliva, 1847, 2 vol., 19 cm.
- ULLASTRE, JOSÉPH, *Exercici del cristiá... compost per lo reverent — Pbro. y Domer de Perelada*. Nova edició, 1848, 456 págs., 14 cm.
- Asociación de caridad reciproca entre hermanos proletarios de la vila de Bañolas, bajo la invocación de N^a S^a de los Dolores*, 1849, 52 págs., 2 hojas, 21 cm.
- Cartilla silabario*. Para uso de las escuelas del R. Colegio Academico de la ciudad de Barcelona y principado de Catalunña, 1849, 8 hojas, 14'5 cm.
- Vida virtuts y miracles de Sant Ampeli anacoreta y confesor, patró y titular de la iglesia de Panedas sufraganea de Llagostera en lo bisbat de Gerona*. Composta per un religiós. Impres a expensas dels pagesos de Panedas, a.s., 44 págs., 8°.

BRANCA MENOR

ANTONI OLIVA (avi i nét) (1744-1803)

Copia legal no sols del compromís y de las sentencias del dit compromís resultant, si y també de la Transacció y concordia autenticada, autorizada, confirmada y aprobada per nostre Santissim Pare Innocencio X de bona memoria. Fet, firmat y lloat entre los molt reverents Capítol y Canonges de la insigne, secular y Collegiata Iglesia de Sant Feliu de Gerona de una part, y los reverents beneficiats de la dita Iglesia de altra part, sobre

- la administració y distribució de las cosas y rendas dels Aniversaris comuns de dita Iglesia, 1744, 63 págs., 30 cm.
- Litterae apostolicae in forma Brevis s.d.n. Benedicti papae XIV*, 1748, 19 págs., 20 cm.
- REXACH, BALDIRI, *Instrucción para la ensenyança de minyons*. Escritas per lo R. —, Prevere y rector de la Iglesia Parroquial de Sant Martí de las Olles del bisbat de Gerona..., 1749, 454 págs., 8º.
- Novenario del gloriosissimo Patiarca S. Joseph*, 1749, 24 págs., 10 cm.
- DORCA, FRANCISCO JAVIER, ... D. Francisci Xavierii Dorca Gerundensis, in *Regio Societatis. Jesu Gymnasio Philoiheforos de exelentia lingua Graecae Oratio*, 1751, 6 hoj., 21 cm.
- Alivio dels morts per la meditació fervorosa dels vius en la Passió Sma. de Christo y Dolors de la Verge Maria*. Novena en sufragi de las animas del Purgatori..., 1751, 63 págs., 10 cm.
- CODORNIU, ANTONIO, *Indice de la Filosofia moral, christiano-política, dirigido a los nobles de nacimiento y espíritu*. Dedicado ... Escrito por el P. — de la Compañía de Jesús. Segunda impresión corregida y adicionada por el mismo autor, 1753, 11 hoj.; 443 págs., 2 hoj., 20 cm.
- Compendiosa noticia de un portentós miracle, que obrá la majestat soberana de Deu per la poderosa intercessió de la Verge Santissima del Carme*, 1754, 8 págs., 4º.
- JOSEPHUS A SANCTO BENEDICTO, *Opera omnia* ... Editio quinta, 1755, 29 hoj.; 430 págs.; 3 hoj., 29 cm.
- Novena a San Narciso*, 1756, 78 págs., 10 cm.
- CLAYRA, RAYMUNDO, *Philosophie jesuitico-peripateticae synopsis* —, Brunone Rasplés & Andreu, asidente Ignatio Campserver..., 1757, 7 hoj., 191 págs., 14'5 cm.
- ANDREU, NARCISO, *La copia más fiel del Verbo Maria Santissima en su Concepción...*, 2 hoj., 19'5 cm.
- Instrucción para el tiempo de Carnestolendas*, 1765, 4 hoj., 20 cm.
- TORRENT, JOSEPHUS, *Philosophia Aristotelico-Tomistica* ..., 1769, 78 págs.
- Dionysio a Conceptione, *Devotio expositio litteralis, in mystica totius Missae...* a R.P.F. — Carm. Excal..., 1772, 300 págs., 12 cm.
- BALASCH, FRANCISCO, *Arbol de la vida y frutos de la Cruz*. Regla y motivos que da Christo al alma... por el R.P. — pbro., natural del principado de Catalunña. Partes I y II, 1772.

- RECURSO. *Jurídico legal recurso que de la arbitral sentencia echa y proferida por el Arbitro Don Joseph Ramon de Font y Camprodón, a los 6 de julio de 1772, en autos de Antonio Boer y Pelliser, notario, para finalizar el antiguo Pleyto oy pendiente en la Real Junta de Comercio, moneda y minas de la corte y villa de Madrid entre diferentes gremios de esta ciudad de Gerona, interpuesto a los 17 del mismo mes el de Tenderos de Lienzos Merceros de dicha ciudad...* 1772, 13 págs., 28 cm.
- ULLASTRE, JOSEPH, *Exercici del Christiá per encomanarse a Deu, tenir un rato de oració tots los dias; ajudar y contemplar la Misa; y confessar y combregar.* Van anyadits los salmps penitencials, lo Calendari dels mesos del any, la estació del Via-Crucis, la oració de Benet XIII...
- (De esta obra Aguiló cita ediciones de 1772, 1780, 1782 y 1785).
- Missa in festo S. Josephi Calasanctii, 1772.*
- VALLS, CYRO, *Oración fúnebre...*, D. Manuel de Palmero y Ralló, obispo de Gerona..., 1774, 34 págs., 19 cm.
- VALLS Y GELI, CYRO, *Sermón panegírico del gran padre y doctor de la Iglesia San Agustín...*, 1783, 1 hoj.; 31 págs., 20 cm.
- VALLS Y GELI, CYRO, *Septenario doloroso de la Madre de Dios Afligida que en la capilla de la Congregación de la ciudad de Gerona predicó el Dr. D. —... en el año 1789, 1791, CLVIII; 374 págs., 1 hoj., 15 cm.*
- VALLS Y GELI, CYRO, *Septenario doloroso, tan útil a los fieles como obsequioso a la Santísima Virgen considerada en sus angustias, que por encargo de la Ilustre Congregación de la ciudad de Gerona compuso el Dr. D. —..., 1791, XLV; 98 págs., 14'5 cm.*
- THOMAS, FRANCISCO, *Sermón panegírico-moral con motivo de la traslación del cuerpo de San Narciso a su nueva capilla, el día 30 de diciembre de 1792, 22 págs., 20 cm.*
- VALLS Y GELI, CYRO, *El ilustre Obispo y mártir San Narciso...*, 1792, 158 págs., 15 cm.
- VIADER Y PAYRACHS, JOSÉ ANTONIO, *Reflexiones sobre las enfermedades que afligen a las tropas del Real Exército del Rosellón, escritas por el Dr. —, 1794, XVI; 86 págs., 15 cm.*
- COMELLA, ANGELO, *Novenario y Septenario de la Sacratísima Virgen del Carmen ... que da nuevamente a luz el P.M. Fray —..., 1797, 48 págs. 13 cm.*
- Novena al gloriós pare Sant Narcís, Fill, bisbe, martyr y patró de Gerona.* Per alcansar per medi del Sant los favors que se desitjan y singularment el de una mort regoneguda. Ab un com-

pendi de la seva prodigiosa vida, y alguns dels molts miracles que ha obrat el Sant ab sos devots, 1797, 78 págs., 8°.

Instrucció y formulas de fe, esperanaça y caritat que se donen a llum per ordre ... del Senyor Don Anton Palmero y Ralló, Bisbe de Gerona..., s.a., 2 hoj., 29 cm.

Real gracia de la entera extinció de los Derechos de puertas a favor del común y vezinos de la ciudad de Gerona, s.a., 14 págs., 29 cm.

Plant de la Verge Maria ab les dolors y llaors de aquella..., s.a., 96 págs., 15 cm.

COMELLA, ANGELO, *Novenario y septenario de la Sacratísima Virgen del Carmen* que da nuevamente a luz el P.M. Fr. —..., s.a., 20 págs., 10 cm.

Devoció de la Via-Crucis de Christo Senyor Nostre ab lo Rosari en vers, s.a., 108 págs., 10 cm.

Vida y milagros del príncipe de los anacoretas... S. Antonio Abad, el magno..., s.a., 260 págs., 2 hoj., 16 cm.

Modo de hazer la novena de San Francisco Xavier... Sacada de las obras del P. Francisco García de la Compañía de Jesús, s.a., 16 págs., 10 cm.

Preparación de la Misa y acción de gracias según el Misal Romano ..., s.a., 96 págs., 11 cm.

Así comensa la general Historia del esforçat cavaller Partinobles, Comte de Bles y aprés fonch emperador de Constantinopla..., s.a., 160 págs., 8°.

VEGA, CRISTÓFOL DE, *Casos raros de confessió*, s.a., 8°.

Vida y milagros del príncipe de los anacoretas... S. Antonio Abad, ... traducido del francés en castellano por un devoto del santo..., s.a., 4 hoj.; 260 págs., 1 hoj., 15 cm.

AGUSTÍ FIGARÓ I OLIVA (1803-1823)

Exercici devot per cada dia, que en las suas misions ensenyan los PP. Capuchins de la provincia de Catalunya, 1803, 84 págs., 13 cm.

Exercicio de las tres horas. Modo practico de contemplar las siete palabras que en la cruz habló Christo Señor Nuestro..., 1805, 60 págs., 15 cm.

GASPAR DE BARCELONA, *Sermó gratulatori per la protecció del generalíssim Sant Narcís. Que experimenta la ciutat de Gerona, en las insignes vistorias que alcansaren en nostras valerosas tro-*

pas contra lo exercit francés, en los días 20 de juny y 16 de agost del any 1808. Que en la solemne y devota funció que feu celebrar la Molt illustre Junta General de dita ciutat en la tarde del día 25 del referit mes de agost en la capella del mateix sant. Predica lo R. Pare —. Se dona a llum per disposició de la Molt Illustre Junta de Govern, 1803, 26 págs., 4º.

CUNDARO, MANUEL, *Oración fúnebre que en las solemnes exequias, que la M.I. Junta General de la Ciudad de Gerona, hizo celebrar en 26 de agosto de 1808 en honor y sufragio de los valerosos guerreros, que murieron en los ataques del 20 de junio y 16 de agosto del mismo año que sostuvo dicha ciudad, dixo el M.R.P. Fr.* —..., 1808, 27 págs., 21 cm.

CAPMANY, ANTONIO DE, *Centinela contra franceses por D.* —..., (s.a.: 1808), 96 págs., 145 cm.

JOSÉ DEL SALVADOR, FR., *Sermón de la primera dominica de adviento, predicado al Rey Nuestro Señor en su real capilla el día 27 de noviembre de este año 1814 por el M.R.P. Fr.* —..., 1814, 24 págs., 21 cm.

Devot novenari a la Santissima Verge Mare de Consolació..., 1817, 58 págs., 13 cm.

CORTADA ET CASTAÑER, PETRUS, *Philosophiae conclusiones quas publico proponunt certamini D.D.* — et D. Joannes Prat et Rovira..., 1818, 32 págs., 19'5 cm.

CUNDARO, MANUEL, *Sermón de Nª Sª de la Merced, que en el día 24 de septiembre ... predicó el R.P. Fr. Manuel Cúndaro ...*, 1820, 18 págs., 19'5 cm.

CONVERSA *entre Albert y Pascual*, 1821, 4 hojas, 22 cm.

In festo B. Ioanis Baptistae, 1821, 7 págs., 15 cm.

NOVENA *al gloriós Pare San Narcis...*, s.a., 58 págs., 13 cm.

NOVENARIO *del Padre putativo de Jesús y esposo de la Reyna de los cielos Maria el gloriosísimo Patriarca y Señor San José*, s.a., 48 págs., 13 cm.

ESPIRITUAL RECREO *de la anima para exitarla a alabar y servir a Deu*, s.a., 40 págs., 15 cm.

ALIMENT *sabrós repartit en varios y profitosos menjars, quels PP. Misionistas franciscanos ... presentan a todas las animas per esforçarlas en lo camí de la veritat...*, s.a., 56 págs., 15 cm.

NOVENA *de la Virgen Maria de la Merced venerada en su imagen de la iglesia de Gerona*, s.a., 24 págs., 13'5 cm.

NOVENA *a la seráfica Santa Teresa de Jesús...* por un devoto de la Santa Madre, s.a., 14 hojas, 13'5 cm.

DIRECTORI per los terciaris del P. S. Francesch de menors caputxins. Se dona a llum ab llicencia a expensas de la Tercera Ordre dels PP. Caputxins de la ciutat de Gerona, s.a., 64 págs., 4º.

AGUSTÍ FIGARÓ (1823-1847)

NOVENA al gloriós pare Sant Narcís..., s.a., 58 págs., 13 cm.

HALLER, CARLOS LUIS DE, *De la constitución de las Cortes de España*, obra de Mr—..., traducida del alemán al francés por el mismo autor, y de esta al español, 1823, 6, VIII; 4-101 págs., 18 cm.

Los CONSPIRADORES revolucionarios del día, o el túmulo de Molay. Por el amigo de la verdad, 3.ª ed., 1824, 66 págs., 15 cm.

CONSTITUCIÓ sens màscara o verdadera idea de la Constitució abortada en Cádiz lo any 1812: morta en 1814: resucitada per medi de punyals en 1820 y enterrada en 1823, per may mes tornar sobre la terra. Se doná aqui uncabal y clara noticia del seu origen, progressos y terme fatal a que anava a precipitar-nos. Per desengany de pagesos y menestrals, y de tots aquells que no tenen lloch de instruirse en la historia de las revolucions, s.a.,

El JOVEN ceñido que pareciendo hombre era realmente ángel..., *Santo Tomás de Aquino que en los anuales cultos que le consagran sus discipulos del convento de PP. Predicadores de la ciudad de Gerona, en el día 12 de abril de 1825*, s.a., 6 hoj., 18 cm.

CONSTITUTIONES chori sanctae Ecclesiae gerundensis, 1825, 22 págs., 20 cm.

In festo sancti Ferdinandi, 1825, 32 págs., 15 cm.

MASCARÓ, FRANCESCH, *Terciari devot y prácticich en lo seu sant Institut y en los espirituals exercicis en que se dedica la Venerable Orde Tercera de Penitencia, fundada en lo convent de la Regular Observancia del Seráfich Pare y Patriarca Sant Francesch de la ciutat de Gerona*, 1825, 238 págs., 12º.

AARON *figura del angélico doctor Santo Tomás de Aquino. Drama que en las fiestas ... los Académicos el Cíngulo ... convento de PP. Predicadores de Gerona*, 1826, 11 págs., 20'5 cm.

EXHORTACIÓ preparatoria al Jubileo del Any Sant per lo corrent de 1826, dirigida als fiels del present bisbat ab una breu noticia del modo de visitar las iglesias senyaladas pera guanyar la In-gencia plenaria y Jubileu..., 1826, 16 págs., 14'5 cm.

OFFICIA SANCTORUM, 1827, 7 hojas; 541 págs., 15 cm.

MILICIA ANGELICA fundada en lo convent de predicadors de la

ciutat de Gerona y Novenari al angelich doctor Sant Thomas de Aquino..., 1827, 36 págs., 13 cm.

JOSUÉ triunfante de los Jeriuntinos por el Arca. Drama que en las fiestas del angélico Doctor Santo Tomás de Aquino a quien les dedica su Academia del Cíngulo de la iglesia del convento de los PP. Predicadores de la ciudad de Gerona, el día 24 de abril de 1827, s.a., 10 págs., 22 cm.

BREVIS TRACTATUS de Locis Theologicis, edditus in Gratiam et Comodum Sacrae Facultati Studentium in Seminario Episcopali Gerundensi, 1829, 1 hoja; 76 págs., 21'5 cm.

PLANAS, JUAN, *Conclusiones electae de locis Theologicis Illmi. Fr. Melchoris Cano...* quas suscepit defendas Fr. Johannes Planas... 1829, 16 págs., 29 cm.

DAVID triunfante con la corona de Melchon: Oratorio sacro... a Santo Thomas de Aquino el 20 de abril de 1830; 1830, 8 págs., 20 cm.

OFFICIA SANCTORUM a Summis Pontificibus tam pro Hispaniarum regnis, quan pro universali Ecclesia noviter Concessa... aucta ..., 1830, CXXIV; 371 págs., 17 cm.

PORRET PAYRACHS, CAROLUS, *Lucen scholarum, Sanctum Thomam Aquinatem, patronum Regii Gramatices Athenei in oppido Castellionis Emporiis ...*—, 1831, 12 págs., 19'5 cm.

PLANAS CONGOST, JUAN, *Symbolum apostolorum ... Sive Sacrae Theologiae conclusiones*, 1832, 24 págs., 29 cm.

RELACION de los públicos regocijos con que celebró... Gerona las fiestas de la solemne jura de ... Dª Maria Isabel Luisa por Princesa heredera de estos reinos..., 1833, 40 págs., 19 cm.

CALLEJA, JUAN MANUEL, *Sermón ... bendición de banderas del Regimiento de Zamora 8° de Infanteria...*, 1833, 16 págs., 20 cm.

NOVENARIO consagrado a la siempre Virgen María con el soberano... título del Remedio..., 1834, 23 págs., 13 cm.

CARBONELL Y BROTO, ANTONIO, *Suspiros de un alma penitente a los pies de Jesús Crucificado*, 1834, 34 págs., 15 cm.

ARNAUTO, JOSEPHI ANTONI, *Manual de piadosas meditaciones en catalá*, 1834, 8°.

SENDIL, ANTONIO, *Devot y afectuos Novenari que en ocasió del colera-morbo varios devots consagran al glorios Sant Dalmau Moner...*, 1835, 36 págs., 13 cm.

AGUSTÍN DE SAN JUAN BAUTISTA, *Segunda parte de la gramática latina...*, 1835, 272 págs., 15'5 cm.

ORACIONES oportunas para rogar a Dios en las necesidades de la Católica Iglesia, 1835, 16 págs., 10 cm.

- DEVOCION a María Santísima, Madre de Dios en obsequio de su admirable Maternidad ...*, 1836, 16 págs., 15 cm.
- NOVENA a Santa Filomena Virgen y martir*, 1836, 32 págs., 10 cm.
- ARNAUTO, JOSEPH ANTONI, *Meditacions del set principals dolors que patí la Verge Santíssima en la Vida, Passió y Mort y Sepultura del seu Divino Fill y Redentor nostre Jesús*, 1836, XII; 116 págs., 8°.
- AMETLLER, MIGUEL, *El tifo castrense, sus causas, síntomas, curación y de la policía médico militar para evitar su desarrollo y propagación*, 1837, 57 págs., 20'5 cm.
- CABILDO CATEDRAL DE GERONA, *Representación que el M.Y.C. de la ... Catedral de Gerona ha hecho a la Excm. Diputación Provincial... contra la medida legal de querer hacer responsable al Cabildo de las cantidades que faltan por recaudar de ia contribución de 30.000 duros impuesta al Clero de la Diocesis por S.E.*, 1837, 13 págs., 20 cm.
- XIFREU, NARCISO, *Panegírico de la gloriosa Virgen y Mártir Santa Filomena*, 1837, 16 págs., 20'5 cm.
- Asociación del Rosario viviente aprobado por el Papa Gregorio XVI...*, 1837, 9 págs., 15 cm.
- ARNAUTO, JOSEPH ANTONI, *Promptuari Catolich, que ab la major claredat y brevetat posible se demostra la veritat de la Religió Catolica, Apostolica, Romana, contra tots los que irracionalment la impugnan...*, 1837, 22, 214 págs., tabla, 15 cm.
- NOVENARI devot al Glorios Caballer y Martir San Sebastiá, venerat con a especial protector de la vila de Palafrugell en la sua Hermita (sic) ...*, 1838, 32 págs., 8°.
- EXERCICI DEL CRISTIA*, 1840, 444 págs.
- MINALI, GUILLERMO, *Historia Militar de Gerona, que comprende particularmente los dos Sitios de 1808 y 1809 escrita por D. —...*, 1840, 2 hojas, 360 págs., 20 cm.
- CONFRARIA DE MARIA SANTISSIMA DE LA Divina Providencia*, 1841, 40 págs., 15 cm.
- ARNAUTO, JOSEPH ANTONI, *Breu instrucció religiosa per los pagesos o gent del camp...*, 1841.
- NOGUER, FELICIA, *Novena a honra y gloria de María Santíssima del Mon, qual antiga y devota imatge se venera en sa propia iglesia del poble de Sous, bisbat de Gerona...*, 1842, 48 págs., 24°.
- Corona de la Púrisima Sangre de N. S. J. C.*, 1843, 16 págs., 13'5 cm.
- ARNAUTO, JOSEPH ANTONI, *Exercicis espirituals per una ánima que desitja alcanzar la perfecció de son estat*, 1843, 119 págs., 13 cm.

- ARNAUTO, JOSEP ANTONI, *Meditacions per cada dia del any*, de las festas de Nostre Señor Jesuchrist de Maria Santíssima y dels Sans, que celebra nostra Santa Mare la Iglesia en lo breviari Romá, 1844, 4 vol., 8º.
- PASTELLS TABERNER, ANDRÉS, *Máxima morales*, 1844, 31 págs., 14'5 cm.
- XIFREU, NARCISO, *Sermón panegírico de San Félix Africano...*, 1844, 14 págs., 21'5 cm.
- Cofradia de la Purísima Sangre de Nuestro Señor Jesucristo erigida en la Iglesia de Nuestra Sra. del Carmen de la ciudad de Gerona en 1569*, 1845, 16 págs., 13'5 cm.
- RELACION de los públicos regocijos con que celebró la ciudad de Gerona las fiestas del enlace de S.M. la reina nuestra señora Dª Isabel II..., 1846, 27 págs., 25 cm.
- TRIDUO que la devoció consagra... San Sebastian, protector de la villa de Palafrugell..., 1846, 18 págs., 13 cm.
- AMETLLER, MIGUEL, *Compendio histórico por el Dr. D. —...*, 1846, 19 págs., 19 cm.
- JUBILEO universal para implorar el auxilio divino, concedido por Nuestro Smo. Padre Pio IX, 1847, 14 págs., 13 cm.
- MODO *práctich de resar lo Rosari de María Santíssima* y sumari de las moltas indulgencias plenarias y parciais..., s.a., 90 págs., 10 cm.
- NOVENA devota ... de la soberana Madre de Misericordia, Maria, para celebrar todas sus festividades..., s.a., 108 págs., 13 cm.
- NOVENA y preparción para celebrar las fiestas del Sagrado Corazón de Jesús y Purísimo de María y un ejercicio piadoso..., s.a., 134 págs., 9'5 cm.
- GERMANDAT DE SAN FRANCISCO DE PAULA, *Capitols dels estatuts, y Ordinacions fets... del individu de la — baix lo títol y en la iglesia del Monastir de Sant Francisco de Paula de esta ciutat de Gerona fundada*, s.a., 24 págs., 14'5 cm.
- EXERCICI piadós en obsequi al Sagrat Cor de Jesús..., s.a., 48 págs., 10 cm.
- IFERN, FRANCESCH, *Compendi breu de les quatre regles generals de la Arismetica práctica...* Novament impresa ..., s.a., 68 págs., 14'5 cm.
- MODO PRACTICH de resar la corona del set Dolors de Maria Santíssima..., s.a., 16 págs., 10 cm.
- DEVOTISSIMO NOVENARIO a la Inmaculada Concepción de Maria Santíssima..., s.a., 60 págs., 13 cm.

- VALLS, CIRO, *Septenario doloroso* que por encargo de su ilustre Congregación de la ciudad de Gerona compuso el Dr. D. —, s.a., 70 págs., 14'5 cm.
- EXERCICIO de los trece viernes instituido por el gran padre San Francisco de Paula..., s.a., 84 págs., 13 cm.
- Preparación espiritual al sacratísimo parto de María Santísima y al nacimiento del Niño Jesús*, s.a., 8 págs., 15 cm.
- NOVENA a honra de S. Luis Gonzaga..., 78 págs., 10 cm.
- PROFESO de la Via Crucis, ab sas oracions y meditacions..., s.a., 96 págs., 10 cm.
- Aa ... (Contiene las letras, sílabas y las oraciones principales del cristiano), s.a., 8 hojas, 10 cm.
- ODE in honorem Nativitatis D.N.J.C., s.a., 13 págs., 20 cm.
- Preparación de la Misa y acción de gracias según el Misal Romano...*, s.a., 176 págs., 11 cm.
- ULLASTRE, JOSEPH, *Exercici del Cristiá...*, Nova edició, s.a., 444 págs., 14 cm.
- LUIS DE GRANADA, *Libro de la Oración y meditación*, s.a., 466 págs.
- SAGRADA NOVENA..., María Santísima del Roser..., s.a., 36 págs., 13 cm.
- EXERCICI per ohir devotament la santa Missa, s.a., 21 págs., 12°.
- ALIMENT sabrós repartit en varios y profitosos menjars quels PP. Misisionistas Franciscans que se dedican al Exercici de las Santas Missions en lo Bisbat de Gerona, presentan a totas las animas, pera esforsarlas en lo cami de la virtud, s.a., 48 págs., 8°.
- REXACH, BALDIRI, *Instruccions per la ensenyansa de minyons*. Escrita per lo Reverent ...—, s.a., 366 págs., 8°.
- ALIVIO dels morts per la meditació fervorosa dels vius en la Passió Sma. de Christo y Dolors de la Verge María. Novena en sufragi de las animas del Purgatori, per la Confraria de la Verge María del Socorro, fundada en la iglesia del Evangelista Sant Lluch de Gerona, s.a., 66 págs., 8°.
- GRACIAS e indulgencias que guanyan los cofreres y confreresas de la Confraria del Santíssim Sagrament, fundada en lo altar major de la Santa Iglesia Cathedral de la ciutat de Gerona..., a 2 de abril de 1557, s.a., 38 págs., 8°.
- In festo Sancti Angeli Custodio*, s.a., 35 págs., 15 cm.
- Estaciones del Via - Crucis*, s.a., 35 págs., 13 cm.

VIUDA E HIJO DE FIGARÓ (1848-1855)

JACULATORIAS sacadas del librito en 16° del compendio de las Meditaciones del Padre Luis de la Puente... ejercicios de la Venerable Congregación de los Dolores de la ciudad de Gerona, 1849, 16 págs., 10 cm.

Memoria de las sinch llagas de la Pasión y Mort de Christo Senyor Nostre y dels set Dolors de Maria Santísima, 1849, 24 págs., 15 cm.

REYMUDEZ, LORENZO, *Congregante y siervo perfecto de la Santísima Virgen de los Dolores*, 1849, VI; 219 págs., 15'5 cm.

DETRELL, FRANCISCO, *La agonía de Nuestro Señor Jesucristo*. Elegía sagrada compuesta por D. —..., 1849, 10 págs., 21 cm.

Breves meditaciones en alivio de las almas de los difuntos..., 1850, 40 págs., 15 cm.

INSTRUCCION y reglas de la Congregación de la Inmaculada Concepción de María Santísima y de San Luis Gonzaga que ... hizo reimprimir el ... Sr. D. Antonio Claret... y ahora manda reimprimir con adiciones ... el Sr. D. Florencio Lorente y Montón, 1851, 131 págs., 14'5 cm.

MISCELANIA POETICA escrita por un terciario de la ínclita Santa Catalina de Sena y dedicada a la misma escelsa patrona, 1851, 7 hojas, 20 cm.

SANTO JUBILEO que ha concedido Nuestro Santísimo Padre Pio Papa IX, 1851, 12 págs., 14'5 cm.

MES DE MARIA... Obreta posada en catalá... y novament corregida la impresió anterior per lo Rt. Narcís Camps pbr., 1851, 294 págs., 13'5 cm.

NOU mes de María, o sie lo mes de Maig consagrat a la gloria de la Mare de Deu; ab que obsequian anualment en el mes de Maig, a la sua Santíssima e Inmaculada Patrona los ciudatans de Gerona, individuos de la Cort de la gran reina del Univers, María, en la Iglesia de la Ilustre Congregació de Nostra Senyora del Dolors..., 1851, 300 págs., 12°.

SCARAMELLI, JUAN BAUTISTA, *Discernimiento de los espíritus para gobernar rectamente las acciones propias y las de los otros*, 1853, 238 págs., 21 cm.

LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Ecsortación pastoral* que el Excmo. a Ilmo. Sr. D. —, Obispo de Gerona... con motivo de la epidemia del cólera morbo, 1854, 14 págs., 21 cm.

LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Ecsortación* que el Excmo. e Ilmo.

- Sr. D. —, Obispo de Gerona dirige a sus diocesanos recomendando la obra de la Santa Infancia establecida en este Obispado, 1854, 26 págs., 20 cm.
- LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Ecsortación* que el ... Dr. D. — dirige al venerable clero de su diócesis, 1854, 8 págs., 21 cm.
- LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Ecsortación pastoral* que el ... — dirige a sus diocesanos, 1854, 19 págs., 21 cm.
- Devotísimo novenario a la Inmaculada Concepción de María Santísima...*, 1855, 35 págs., 13 cm.
- LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Ecsortación pastoral* que el ...—... con ocasión de las calamidades actuales de Galicia, 1855, 10 págs., 21 cm.
- REPRESENTACION hecha a las Cortes Constituyentes por el Excmo. e Ilmo. Sr. Obispo de Gerona contra las bases segunda y tercera del proyecto de Constitución*, 1855, 11 págs., 20 cm.
- NOVENA a la augusta emperadora del cel y terra, María Santissima dels Desamparats.*, s.a., 36 págs., 13 cm.
- EXERCICIS piadosos en obsequi del Sagrat Cor de Jesús...*, s.a., 48 págs., 10 cm.
- ISERN, FERRIOL, *Vida del Gloriosissim Martyr Sant Ferriol*, composta per Fr. —, Religiós del P.S. Francesch..., s.a., 24 págs., 8°.

MELITÓ SUÑER (1855-1862)

- BARÓN, JAUME, *Llibre del Rosari de N^a S^a del Roser ...*, compost per lo M.R.P.M. Fr. —..., 1855, 216 págs., 15 cm.
- LORENTE MONTÓN, FLORENCIO, *Ecsortación pastoral* que el ...—, Obispo de Gerona dirige al clero y fieles de su Diócesis con ocasión de la Santa Cuaresma, 1856, 14 págs., 21 cm.
- PLANAS, JOAN, *Sagrada Novena*, a ... Santa Catalina de Sena... composta per lo Rt. P. — dominico, 1856, 43 págs., 13 cm.
- FRAYSSINOUS, CONDE DE, *Defensa del Cristianismo* o conferencia sobre la Religión por el Excmo. Sr. Obispo de Hermópolis T.I., 1856, 292 págs., 205 cm.
- NOVENA y preparación para celebrar la fiesta del Sagrado Corazón de Jesús, y Purísimo de María...*, 1857, 111 págs., 11 cm.
- HERAS DE PUIG, MIGUEL, *Biografía o explicación del arbre geneològich de la descendencia de la casa Heras de Adri*. Desde lo any 1350 hasta 1850. Compost per —, 1857, 158 págs., 4°.

- LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Carta pastoral* que el ... — dirige a sus diocesanos con motivo de los atentados cometidos contra la soberanía temporal de ... Pio IX, 1859, 10 págs., 22 cm.
- GIRBAL NADAL, ENRIQUE CLAUDIO, *Lo trovador del Oñá, col·leció de poesias catalanas aumentada ab un vocabulari emblemátich de las flors*, per Enrich Claudi Girbal, 1860, 96 págs., 15 cm.
- Breve Reseña de los festejos celebrados en Gerona ... con motivo de la entrada y permanencia del Excmo. Sr. D. Juan Prim...* 1860, 31 págs., 20 cm.
- BLANCH E ILLA, NARCISO, *Dos palabras sobre una cuestión de interés político y moral*, 1860, 24 págs., 4ª.
- LORENTE Y MONTÓN, FLORENCIO, *Pastoral* que el ...—... con motivo de publicar la encíclica de su Santidad de 10 de enero último, 1860, 18 págs., 21 cm.
- PETIT Y MASSANET, JUAN, *Apuntes del ceremonial que debe observar el Excmo. Ayuntamiento de la Inmortal Gerona en todos los actos públicos a que concurra...* por —, 1861, 45 págs., 19 cm.

TIPOGRAFIA CARRERAS (1862-...)

- BONET Y ZANUY, CONSTANTINO, Obispo de Gerona. *Instrucciones sobre la publicación de la Santa Bula*, 1863, 16 págs., 21 cm.
- BONET Y ZANUY, CONSTANTINO, *Carta Pastoral*, 1867, 16 págs., 21 cm.
- DISCURSOS y alocuciones para pronunciar en la distribución de premios en las escuelas de primera enseñanza*. Traduzidos (sic) del francés por D. Mariano Calzada y Balbuena, 1867.
- ALMANAQUE médico-popular del Principado de Cataluña para el año 1869* por A.P., 1868, 102 págs., 15'5 cm.
- PASTELLS TABERNER, ANDREU, *Lo fluvioler del Ter*. Vol 1º, 1868, 8º.
- COMISIÓN PROVINCIAL DE MONUMENTOS DE GERONA, *Biografía de D. Martín Matute*, 1868, 14 págs., 21 cm.
- RIBAS Y PLANAS, JOSÉ, *Sermón que dijo el día 29 de junio de 1869 en la iglesia de San Pedro de Galligans de la inmortal ciudad de Gerona D. — ...*, 1869, 16 págs., 21 cm.
- VIÑAS GRAUGES, MANUEL, *Del criterio que en la solemne inauguración de la Universidad libre de Gerona leyó el Dr. —*, 1870, 12 págs., 21 cm.
- VIÑAS, MANUEL, *Del criterio que debe presidir a la dación de las leyes españolas*, 1870, 15 págs., 14'5 cm.

- VIÑAS GRAUGES, MANUEL, *Discurso que en la solemne apertura de los estudios del curso 1871-1872 leyó en la Universidad Libre de Gerona el Dr. D. —...*, 1871, 16 págs., 29 cm.
- Les mitgdiades del mes de maig*, 1871, 230 págs., 15 cm.
- AMORÓS, ANGEL LUIS, *Páginas de máximas cristianas y de moral pública*, 1873, 123; IV págs., 15'5 cm.
- VILA BERNEDAS, JOSÉ, *Discurso leído en la solemne inauguración del Curso académico de 1873 a 1874 en la Universidad Libre de Gerona*, por el Dr. D. — ..., 1873, 16 págs., 30'5 cm.
- OBRADORS Y FONT, SEBASTIÁN, *Las raíces latinas presentadas en forma de frases...*, 1874, 48 págs., 21'5 cm.
- CENTRO INDUSTRIAL Y MERCANTIL DE GERONA, *Estatutos y Reglamento aprobados por la Junta General*, 1876, 12 págs., 28 cm.
- LIGA DE CONTRIBUYENTES DE LA PROVINCIA DE GERONA, *Reglamento de la—...*, 1877, 20 págs., 21 cm.
- VIÑAS GRAUGES, MANUEL, *Alegato de la parte convenida en el pleito sobre divorcio por adulterio que pende en la Curia eclesiástica de Gerona*, 1878, 30 págs., 28 cm.
- VIÑAS GRAUGES, MANUEL, *Exposición en forma de diálogo de las antiguas leyes fundamentales de la monarquía española*, por el Dr. —, 1879, 151 págs., 8°.
- PARDÓ Y DELGADO, LUIS, *Sermón predicado en la R. Capilla de Palacio el día 1° de noviembre de 1879*, 1879, 16 págs., 25 cm.
- PARDO Y DELGADO, LUIS, *Verdadero patriotismo*. Discursos pronunciados por D. —, 1880, 80 págs., 22 cm.
- ANNUALIS ORDO (años 1883, 1884, 1886 y 1887). Cada volumen: 112 págs., 16 cm.
- CALENDARI CATALA *dedicat especialment al respectable clero parroquial de est Bisbat*, (para los años 1885, 1886, 1887, 1888 y 1890). Cada uno: 8 hoj., 21 cm.
- VIÑAS GRAUGES, MANUEL, *Emmanuelis Viñas et Grauges... Res variae, scitu dignae, circa jus feminarum in regalium dignitatum successione*, 1886, VIII págs., 17 cm.
- FONT, RAMÓN, *Bernardita de Lourdes* por D. —..., 1891, 124 págs., 16 cm.
- CLAMORS DE Maria ... *dedicadas a la memoria dels principals y amarchs dolors de nostra Mare Maria Santissima...*, 1892, 8 págs., 14 cm.

- FONT, RAMÓN, *Guerra de guerrillas* por D. — ..., 1894, 200 págs., 23 cm.
- FONT, RAMÓN, *Calvari amunt* per Don — Pbre., 1896, 52 págs., 19 cm.
- PLANAS, JUAN, *El santuario de los Angeles o lectura sobre el modo de honrar a la Virgen que en él se venera*, por el P.L. — dominico, s.a., 64 págs., 15 cm.
- EJERCICIO de las tres horas. Modo práctico de contemplar las siete palabras que en la cruz habló Cristo Nuestro Señor ...*, s.a., 48 págs., 15 cm.

